

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**BANČNA REGULATIVA IN ZAKONODAJNO OKOLJE V
REPUBLIKI SLOVENIJI**

Ljubljana, februar 2009

TEJA SKUBIC

IZJAVA

Študentka Teja Skubic izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom dr. Aljoše Valentinčiča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 20.2.2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 BANČNA REGULATIVA IN ZAKONODAJNO OKOLJE V REPUBLIKI SLOVENIJI	2
1.1 Pravne podlage	2
1.2 Banka Slovenije	3
1.3 Banke	4
1.4 Vrste bančnih tveganj	5
1.5 Področja kontrolnega okolja	7
1.6 Profil tveganja	7
1.6.1 Razčlenitev banke na poslovne aktivnosti	8
1.6.2 Določanje pomembnosti in uteži poslovnim aktivnostim	8
1.6.3 Izbira pomembnih tveganj in opredelitev njihovega vpliva	9
1.6.4 Matrika tveganj	9
1.7 Ocenjevanje	10
1.8 Postopek pregleda	12
2 KRONOLOŠKI PREGLED DO BASLA II	13
3 BASELSKI KAPITALSKI SPORAZUM	14
3.1 PRVI STEBER - Minimalne kapitalske zahteve	16
3.1.1 Kapital	17
3.1.2 Tehtane tvegane postavke	19
3.1.2.1 Kreditno tveganje	19
3.1.2.1.1 Standardiziran pristop	19
3.1.2.1.2 Pristop temelječ na internih ratingih – IRB pristop	27
3.1.2.2 Uvedba kapitalskih zahtev za operativno tveganje	29
3.1.2.3 Tržna tveganja	33
3.2 DRUGI STEBER – Regulativni nadzor	34
3.3 TRETJI STEBER – Tržna disciplina	35
SKLEP	39
LITERATURA IN VIRI	41

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava glavnih značilnosti starega in novega kapitalskega sporazuma.....	14
Tabela 2: Ocena države in stopnja	23
Tabela 3: Bonitetne ocene po Standard & Poor's, Moody's in Fitch IBCA	23
Tabela 4: Ocena države, stopnja za državo in stopnja za banko	24
Tabela 5: Ocena banke, stopnja za banko in stopnja za terjatve pod 3 m.....	24
Tabela 6: Ocena podjetja in stopnja	25
Tabela 7: Aktivnosti bank	32

KAZALO SLIK

Slika 1: Proces obvladovanja tveganja.....	11
Slika 2: Kapitalska ustreznost po Baslu I in Baslu II glede na kreditno oceno komitenta.....	14
Slika 3: Trostebrni sistem Basel II	15
Slika 4: Trostebrni sistem določanja kapitalske ustreznosti po novem sporazumu	16
Slika 5: Shema za izračun celotne minimalne kapitalske zahteve po novem sporazumu.....	17
Slika 6: Povezava procesov dejavnosti v zvezi s tveganjem.....	37

UVOD

Poslovne banke so najpomembnejši finančni posrednik. Te posredujejo pri prenosu sredstev celic s finančnimi prihranki k celicam s finančnimi primanjkljaji, zato jih uvrščamo med finančne posrednike. Opredelimo jih tudi kot denarne in depozitne institucije, ter kot generatorje informacij. Pri svojih dejavnostih so izpostavljene široki paleti tveganj, katerega povzroča spreminjajoče se okolje poslovanja na finančnem trgu. Tako je finančna kriza, ki je v lanskem letu prizadela ZDA, zamajala finančne trge po vsem svetu, znižala cene nepremičnin v ZDA in delnic na borzah, znatna rast stečajev podjetij v Nemčiji, Franciji in Italiji, povezanih s posledicami globalizacije, spremembami v obnašanju kupcev, prestrukturiranjem dejavnosti, zaradi ohranjanja nespremenjenega načina poslovanja podjetij ali prepočasnega prilagajanja novim razmeram, sprožila pretrese v nekaterih bankah, načela samozavest menedžerjev številnih podjetij, ter pristigla optimistične cilje marsikaterega podjetja, ki izvaža v ZDA, zaradi padca vrednosti dolarja. Sestavni del poslovanja vseh bank je tveganje, kateremu se ni mogoče izogniti. Banke se tako ne morejo odločati ali bodo tveganje sprejele ali ne, temveč v kolikšnem obsegu se mu bodo izpostavile.

Po sporazumu Baselskega komiteja iz leta 1988 (poznani kot Basel I) z dopolnitvami, so bile banke zavezane zagotoviti lastni kapital v višini najmanj 8 % od vrednosti danih posojil, in to za vse mednarodno delujoče banke, na konsolidiranem temelju. Basel II, ki stopi v veljavo, spremenjen način vrednotenja višine lastnega kapitala v bankah. Vpliv bodo namreč čutila predvsem podjetja s slabšo boniteto. Basel II naj bi od svojega predhodnika (Basel I) izboljšal varnost, stabilnost finančnega sistema in konkurenčnost, zagotovil usklajenost višine lastnega kapitala s tveganji, upošteval vsa tveganja, priznal interne metode bank za oceno tveganj, uvedel v vseh bankah enoten sistem ter zagotovil večjo vlogo bančnemu nadzoru in tržišču. Ključno spremembo je prineslo upoštevanje dveh novih kriterijev, ki vplivajo na stopnjo tveganja pri poslovanju banke - to sta poleg kreditnega še tržno tveganje, ki je povezano s spremembami obrestnih mer, menjalniških tečajev in vrednosti delnic in blaga ter operativno tveganje, ki vključuje tveganje za izgubo zaradi neustreznosti ali neupoštevanja notranjih predpisov, zaradi napak osebja ali zaradi zunanjih dogodkov.

Pomemben del varovanja bank pred tveganji, ki ga narekuje »Odbor za bančni nadzor«, vključen v »Mednarodno banko za poravnave«, ima tudi informacijski sistem SISBON. Omenjeni sistem zagotavlja izmenjavo informacij o zadolženosti komitentov, preglednejše poslovanje z njimi, kakovostnejše določanje njihove bonitete in kreditne sposobnosti, ter zmanjšal potencialna tveganja pri sklepanju poslov.

Namen mojega diplomskega dela je prikazati zakonodajno okolje in bančno regulativo v Republiki Sloveniji, predstaviti kratko zgodovino do Basla II, podrobneje predstaviti Basel II in njegove stebre, tveganja, pristope in izračun celotne minimalne kapitalske zahteve. Pozornost sem posvetila tudi finančni krizi leta 2008 ter spremembi Basela II po njej.

Diplomsko delo sem oblikovala v štirih delih. V prvem poglavju sem opisovala pravne podlage v Republiki Sloveniji, opredelila Banko Slovenije, vrste, profile bančnih tveganj in njihove matrike, razčlenitev banke na poslovne aktivnosti, določitev pomembnosti in uteži poslovnih aktivnosti, izbiro pomembnih tveganj in opredelitev njihovega vpliva, ocenjevanja in postopek pregleda. V drugem poglavju sem predstavila kronološko pot razvoja pravil do Basela II. V tretjem poglavju pa sem grafično in opisno predstavila Basel II, njegove stebre, tveganja, pristope, modele in postopke, ter metode izračunavanja kapitalskih zahtev za vsak steber posebej. Pozornost sem namenila tudi zakonskim spremembam v letošnjem letu. V

četrto poglavje pa sem vključila finančno krizo, ki smo ji priča v letu 2008 ter vpliv na Basel II. Porajajo se številna vprašanja o učinkovitosti pravil, katera določa Basel II, vendar obstajajo tudi zagovorniki. Diplomsko nalogo sem zaključila s sklepom.

1 Bančna regulativa in zakonodajno okolje v Republiki Sloveniji

1.1 Pravne podlage

Poslovanje bank v Sloveniji v glavnem opredeljujeta dva zakonodajna okvira: smernice Evropske unije in domača zakonodaja. Slovenija se je morala pospešeno prilagajati in usklajevati svojo notranjo zakonodajo z evropsko. Na področju domače zakonodaje so za banke trenutno pomembni predvsem trije zakoni:

- Zakon o bančništvu (ZBan-1), Uradni list RS, št. 131/2006. Spremembe predpisa:
 - »Zakon o bančništvu«, (ZBan-1), Uradni list RS, št. 135, Ljubljana, 2006,
 - »Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o bančništvu«, (ZBan-1A), Uradni list RS, št. 1, Ljubljana, 2008.

S tem zakonom se v pravni red Republike Slovenije prenašajo naslednje direktive Evropskega parlamenta in Sveta:

1. Direktiva 2006/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij (UL L, št. 177 z dne 30. junija 2006, str. 1),
 2. Direktiva 2006/49/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij (UL L, št. 177 z dne 30. junija 2006, str. 201),
 3. Direktiva Sveta 86/635/EGS z dne 8. decembra 1986 o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih letnih računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij (UL L, št. 372 z dne 31. decembra 1986, str. 1), zadnjič spremenjena z Direktivo 2003/51/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2003 o spremembah direktiv 78/660/EGS, 83/349/EGS, 86/635/EGS in 91/674/EGS o letnih in konsolidiranih računovodskih izkazih posameznih vrst družb, bank in drugih finančnih institucij ter zavarovalnic (UL L, št. 178 z dne 17. julija 2003, str. 16),
 4. Direktiva 94/19/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 1994 o sistemih zjamčenih vlog (UL L, št. 135 z dne 31. maja 1994, str. 5),
 5. Direktiva 2000/46/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. septembra 2000 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti ter nadzoru skrbnega in varnega poslovanja institucij za izdajo elektronskega denarja (UL L, št. 275 z dne 27. oktobra 2000, str. 39),
 6. Direktiva 2001/24/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. aprila 2001 o reorganizaciji in prenehanju kreditnih institucij (UL L, št. 125 z dne 5. 5. 2001, str. 15),
 7. Direktiva Sveta 89/117/EGS z dne 13. februarja 1989 o obveznosti podružnic, ustanovljenih v državi članici, ki pripadajo kreditnim in finančnim institucijam, s sedežem zunaj te države članice, glede objave letnih računovodskih izkazov (UL L, št. 44 z dne 16. februarja 1989, str. 40).
- Zakon o Banki Slovenije (ZBS-1), Uradni list RS, št. 58/2002. Spremembe predpisa:
 - »Popravek zakona o Banki Slovenije« (ZBS-1) Uradni list RS, št. 85, Ljubljana, 2002,
 - »Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Banki Slovenije« (ZBS-1A), Uradni list RS, št. 39, Ljubljana, 2006,

- »Zakon o Banki Slovenije« (ZBS-1-UPB1), Uradni list RS, št. 72, Ljubljana, 2006.
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), Uradni list RS, št. 42/2006 Popravki in spremembe predpisa:
 - »Popravek Zakona o gospodarskih družbah« (ZGD-1), Uradni list RS, št. 60, Ljubljana, 2006,
 - »Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah« (ZGD-1A), Uradni list RS, št. 10, Ljubljana, 2008,
 - »Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah« (ZGD-1B), Uradni list RS, št. 68, Ljubljana, 2008.

Zakon o bančništvu določa, da se za banke smiselno uporabljajo določbe Zakona o gospodarskih družbah, ki veljajo za delniško družbo, če ni z Zakonom o bančništvu drugače določeno. Zakon o gospodarskih družbah opredeljuje temeljne prvine delovanja delniške družbe, določbe o delnicah, o ustanovitvi delniške družbe, pravnih razmerjih med družbo in delničarji, določbah o ničnosti in izpodbojnosti ter o postopkih pri statusnih spremembah (Slak, 2005, str. 4 – 5).

Na podlagi Zakona o bančništvu, je Banka Slovenije izdala vrsto podzakonskih aktov, ki podrobneje urejajo poslovanje bank in obvladovanje posameznih tveganj, hkrati pa pomenijo implementacijo evropskih bančnih direktiv in priporočil mednarodnih organizacij, zlasti Baselskega komiteja za bančni nadzor. Prav obsežna zakonska regulativa in izvajanje doslednega nadzora nad poslovnimi bankami pomembno ločujeta banke od ostalih finančnih in drugih institucij na trgu (Slak, 2005, str. 4 – 5).

1.2 Banka Slovenije

Je centralna banka Republike Slovenije, ki jamči za njene obveznosti. Banka Slovenije skrbi predvsem za stabilnost valute in splošno likvidnost poslovanja v državi in do tujine. Pri uresničevanju nalog in pooblastil je neodvisna. Glavne naloge Banke Slovenije v zvezi z izvajanjem denarne politike so (Uradni list RS, št. 72/2006):

- oblikuje in uresničuje denarno politiko,
- oblikuje in uresničuje denarni nadzor,
- je odgovorna za splošno likvidnost bančnega sistema,
- sodeluje pri transakcijah na deviznih in finančnih trgih,
- sprejema v depozit sredstva bank in hranilnic,
- odpira račune bankam in hranilnicam,
- ureja plačilne sisteme,
- ima in upravlja uradne devizne rezerve in drugo svoje premoženje,
- upravlja drugo aktivo, ki ji je zaupana,
- lahko deluje kot plačilni in/ali fiskalni agent države ter kot predstavnik države v mednarodnih denarnih organizacijah,
- vodi račune za Republiko Slovenijo in državne organe,
- vodi račune za osebe javnega prava,
- vodi račune za domače in tuje banke, vključno z bankami s sedežem v državah članicah Evropske unije, tuje države, vključno z državami članicami Evropske unije, tuje centralne banke, vključno s članicami Evropskega sistema centralnih bank, mednarodne organizacije, institucije Evropske unije, druge domače in tuje finančne

organizacije ter druge udeležence na finančnem trgu in lahko sprejema v depozit njihova sredstva,

- lahko sprejema v depozit sredstva oseb,
- lahko vodi račune nematerializiranih vrednostnih papirjev in opravlja storitve v zvezi z vrednostnimi papirji za osebe,
- oblikuje, uveljavlja in nadzoruje sistem pravil za varno in skrbno poslovanje bank in hranilnic,
- zagotavlja informacijski sistem za nemoteno opravljanje vseh svojih nalog,
- opravlja naloge finančne, denarne, bančne in plačilnobilančne statistike najmanj v mejah, potrebnih za delovanje Evropskega sistema centralnih bank, lahko pa opravlja tudi druge naloge finančne statistike,
- lahko vzpostavi in vodi register bančnih kreditov in drugega finančnega premoženja,
- opravlja plačilni promet,
- bankam, hranilnicam in družbam za izdajanje elektronskega denarja lahko odobrava posojila ob ustreznem zavarovanju,
- izvaja pregled nad delovanjem plačilnih in poravnalnih sistemov,
- lahko upravlja sistem za poravnavo poslov z vrednostnimi papirji.

Od dneva uvedbe evra kot valute Republike Slovenije, Banka Slovenije objavlja tečajnico na podlagi referenčnih tečajev tujih valut, ki jih določa in objavlja Evropska centralna banka. Banka Slovenije lahko določa in objavlja tudi tečaje tujih valut, ki niso na tečajnici Evropske centralne banke.

Organa Banke Slovenije sta Svet Banke Slovenije, ki določa denarno politiko in sprejema ukrepe za njeno izvajanje ter guverner Banke Slovenije. Nadzor nad poslovanjem Banke Slovenije izvaja Državni zbor Republike Slovenije.

1.3 Banke

Banka je delniška družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev (Uradni list RS, št. 7/1999).

Opravlja lahko sledeče finančne storitve (Uradni list RS, št. 131/2006):

- bančne storitve (sprejemanje depozitov od javnosti ter dajanje kreditov za svoj račun.),
- vzajemno priznane finančne storitve:
 - sprejemanje depozitov,
 - dajanje kreditov, ki vključuje tudi potrošniške in hipotekarne kredite, odkup terjatev z regresom ali brez njega (factoring), financiranje komercialnih poslov, vključno z izvoznim financiranjem na podlagi odkupa z diskontom in brez regresa dolgoročnih nezapadlih terjatev, zavarovanih s finančnim instrumentom (forfeiting),
 - finančni zakup (leasing): dajanje sredstev v zakup, katerega trajanje je približno enako pričakovani življenjski dobi sredstva, ki je predmet zakupa, in pri katerem zakupnik pridobi večino koristi od uporabe sredstev ter prevzame celotno tveganje posla,
 - storitve plačilnega prometa po ZPlaP, razen storitev upravljanja plačilnih sistemov,
 - izdajanje in upravljanje plačilnih instrumentov (na primer kreditnih kartic in potovalnih čekov), vključno z izdajanjem elektronskega denarja,

- izdajanje garancij in drugih jamstev,
- trgovanje za svoj račun ali za račun strank:
 - z instrumenti denarnega trga,
 - s tujimi plačilnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli,
 - s standardiziranimi terminskimi pogodbami in opcijami,
 - z valutnimi in obrestnimi finančnimi instrumenti,
 - s prenosljivimi vrednostnimi papirji,
- sodelovanje pri izdaji vrednostnih papirjev in storitve, povezane s tem,
- svetovanje podjetjem glede kapitalske strukture, poslovne strategije in sorodnih zadev ter svetovanje in storitve v zvezi z združitvami in nakupom podjetij,
- denarno posredništvo na medbančnih trgih,
- upravljanje z naložbami in svetovanje v zvezi s tem,
- hramba vrednostnih papirjev in druge storitve, povezane s hrambo,
- kreditne bonitetne storitve: zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb,
- oddajanje sefov ter
- investicijske ter pomožne investicijske storitve in posli,
- dodatne finančne storitve:
 - posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic po zakonu, ki ureja zavarovalništvo,
 - storitve upravljanja plačilnih sistemov po ZPlaP,
 - upravljanje pokojninskih skladov po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
 - skrbniške storitve, za katere drug zakon določa, da jih opravlja banka, in storitve, povezane s temi skrbniškimi storitvami,
 - kreditno posredništvo pri potrošniških in drugih kreditih,
 - druge storitve ali posli, ki imajo glede načina opravljanja in tveganj, ki jim je banka pri opravljanju izpostavljena, podobne značilnosti kot vzajemno priznane finančne storitve ali storitve iz 1. do 5. točke tega odstavka,
- druge finančne storitve:
 - opravljanje zavarovalnih ali pozavarovalnih poslov po zakonu, ki ureja zavarovalništvo,
 - storitve pokojninskih družb po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
 - zavarovalno zastopništvo ali posredništvo po zakonu, ki ureja zavarovalništvo, in
 - upravljanje investicijskih skladov po zakonu, ki ureja investicijske sklade.

Minimalni kapital banke mora vedno dosegati ali presegati višjo od vrednosti zneska 5.000.000 evrov (Uradni list RS, št. 135/2006).

1.4 Vrste bančnih tveganj

Iz narave dejavnosti bančnega poslovanja izhaja več vrst tveganj, ki so po vsebini in obsegu različna. Glede na dejavnost, velikost, organiziranost in poslovno kulturo bank razlikujemo različen obseg prevzemanja tveganj. Na primer: pri nagnjenosti k prevzemanju kreditnega tveganja se dve banki lahko razlikujeta tako, da ima prva visoko ocenjeno kreditno tveganje in druga nizko. Pri poslovanju se to odraža v načinu pojavljanja na trgu (agresivnost, inovativnost), koncentraciji kreditnega portfelja, raznovrstnosti produktov, vrstah zavarovanj ipd. Oba pristopa sta legitimna; oba načina prevzemanja tveganja s strani banke sta lahko v

danem okolju pravilna. V tem okviru namreč obravnavamo inherentna tveganja, ki izhajajo iz bančne dejavnosti in trenutnega položaja banke. Tveganja predstavljajo verjetnost, da bodo dogodki v prihodnosti vplivali na poslovanje in stabilnost banke oziroma na njene prihodke in kapital. Naloga Banke Slovenije je, da ta tveganja ustrezno oceni in ovrednoti ter skladno s svojimi pooblastili tudi ustrezno ukrepa (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 11 – 12).

Banka Slovenije se je na podlagi nekaterih dokumentov (The Application of the Supervisory Review Proces under Pillar 2 – CEBS CP03, junij 2005)¹ odločila za področja tveganj, ki so navedena v nadaljevanju. Za ta tveganja namreč menijo, da so primerna za ocenjevanje in da je razlikovanje smiselno zaradi kvalitetnejšega razumevanja prevzemanja tveganj v banki. Hkrati se s omenjeno strukturo doseže lažja in boljša primerljivost med bankami v sistemu in času.

- **Kreditno tveganje** – je tveganje nastanka izgube², ki je posledica dolžnikove nezmožnosti, da zaradi katerega koli razloga ne izpolni svoje finančne ali pogodbene obveznosti v celoti. To tveganje vključuje tveganje koncentracije, kreditno tveganje v listinjenju, preostalo tveganje in deželno tveganje ter njegovo posebno obliko - transferno tveganje.
- **Tržno tveganje** – je tveganje nastanka izgube, ki nastane zaradi neugodne spremembe cen dolžniških in lastniških finančnih instrumentov, blaga ter spremembe deviznih tečajev v trgovalni knjigi banke. To tveganje nastaja pri upravljanju in trgovanju z dolžniškimi in lastniškimi vrednostnimi papirji, denarjem v različnih valutah, blagom in izvedenimi finančnimi instrumenti. Vključuje tudi valutno tveganje, ki nastane zaradi neželene spremembe deviznih tečajev v bančni knjigi.
- **Obrestno tveganje** – je tveganje nastanka izgube, ki nastane zaradi gibanja obrestne mere.
- **Likvidnostno tveganje** – je tveganje nastanka izgube, ko banka ni sposobna poravnati vseh dospelih obveznosti oziroma, ko je banka zaradi nezmožnosti zagotavljanja zadostnih sredstev za poravnavo obveznosti ob dospelosti prisiljena zagotavljati potrebna sredstva s pomembno višjimi stroški od običajnih.
- **Operativno tveganje** – je tveganje nastanka izgube vključno s pravnim tveganjem, zaradi naslednjih okoliščin: neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov, drugih nepravilnih ravnanj ljudi, ki spadajo v notranjo poslovno sfero banke, neustreznosti ali nepravilnega delovanja sistemov, ki spadajo v notranjo poslovno sfero banke in zunanjih dogodkov ali dejanj. Operativno tveganje vključuje tudi IT tveganje, ki je tveganje izgube kot posledica neustrezne informacijske tehnologije in procesiranja predvsem z vidika obvladljivosti, dostopov, integralnosti, nadzora in neprekinjenosti. Pravno tveganje, je tveganje nastanka izgube, zaradi kršenja ali nepravilnega upoštevanja zakonov, podzakonskih aktov, navodil, priporočil, sklenjenih pogodb, dobre bančne prakse ali etičnih norm.
- **Strateško tveganje** – je tveganje nastanka izgube, zaradi nepravilnih poslovnih odločitev banke, neustreznega izvajanja sprejetih odločitev ter premajhne odzivnosti banke na spremembe poslovnega okolja.
- **Tveganje ugleda** – je tveganje nastanka izgube, zaradi negativne podobe, ki jo imajo o banki njeni komitenti, poslovni partnerji, lastniki in investitorji ali nadzorniki.
- **Kapitalsko tveganje** – se nanaša na neustrezno sestavo kapitala glede na obseg in način poslovanja ali na težave, s katerimi se sooča banka pri pridobivanju svežega

¹ Med pomembnimi zgledi za razdelitev je bil uporabljen dokument The Application of the Supervisory Review Proces under Pillar 2 (Committee of European Banking Supervisors – CEBS CP03, junij 2005).

² Tveganje izgube lahko pri definiranju vseh področij tveganja natančneje opredelimo kot trenutno ali prihodnje tveganje negativnih vplivov na prihodke in kapital.

kapitala, še posebno ob potrebi po hitrem povečanju ali ob neugodnih pogojih v poslovnem okolju.

- **Tveganje dobičkonosnosti** – se nanaša na neustrezno sestavo oziroma razpršenost prihodkov ali na nesposobnost banke, da zagotavlja zadostno in stalno raven dobičkonosnosti (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 11 – 12).

Vsako področje tveganj je v nadaljevanju razdeljeno na elemente tveganja. Elementi področja tveganja predstavljajo smiselne sestavine tveganja, s katerimi ga lahko natančneje opredelimo in ocenimo. Vsako področje tveganja sestavlja element pričakovanih trendov. Tu Banka Slovenije ugotavlja in ocenjuje, na podlagi preteklih in obstoječih indecev, meril ter okolja, prihodnje gibanje oziroma pričakovano izpostavljenost tveganju v prihodnje. Ta ocena se nanaša na vse druge elemente tveganja in ima predvsem z vidika procesa planiranja nadzorniških aktivnosti večjo težo kot drugi (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 11 – 12).

1.5 Področja kontrolnega okolja

Banka lahko višino tveganja zmanjšuje oziroma obvladuje s kakovostjo svojega kontrolnega okolja. Slabosti kontrolnega okolja banke lahko povzročijo neželene učinke na prihodke in kapital. Banka Slovenije predpisuje, da je za kvalitetni nadzor bančnega poslovanja ustrezna naslednja razvrstitev področij kontrolnega okolja (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 12):

- notranje kontrole – obsegajo obvladovanje tveganja z vidika upravljanja, poročanja, postopkov oziroma poslovnih procesov, revizij, usklajenosti s predpisi, informatike in kadrov;
- organizacija – zajema organizacijsko strukturo, razmerja med subjekti v skupini, poročevalske tokove, strukturo odgovornosti in organizacijo upravljanja tveganj;
- upravljanje – obsega kvaliteto in sestavo organov vodenja ali nadziranja banke, proces sprejemanja odločitev, proces strateškega planiranja, kulturo upravljanja tveganj in kvaliteto notranje revizije.

Kot velja za področja tveganja, je tudi vsako področje kontrolnega okolja razdeljeno na elemente, ki predstavljajo smiselne elemente kontrolnega okolja, s katerimi ga lahko natančneje opredelimo in ocenimo. Področje notranjih kontrol se vedno obravnava skupaj s posameznim področjem tveganja. To pomeni, da se njegovi elementi smiselno upoštevajo in ovrednotijo glede na pripadajoče tveganje. Vedno, ko se kvalitativno ocenjuje določeno področje tveganja, se ocenijo tudi pripadajoče notranje kontrole. Ocena notranjih kontrol na nivoju banke je ponderiran seštevek teh ocen. Za razliko od področja notranjih kontrol se področji organizacija in upravljanje kvalitativno ovrednotita samo enkrat za celo banko (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 12).

1.6 Profil tveganja

Profil tveganja banke predstavlja skupni rezultat vsega vedenja o banki z vidika metodologije POT (proces ocenjevanja tveganja). Je osrednja točka neprekinjenega nadzorniškega procesa, v katerega prihajajo informacije iz okolja, ugotovitve iz pregledov v bankah, izsledki iz finančnih analiz itd. Sestavljajo ga matrika tveganj³ kot osnovno orodje za obvladovanje nadzorniškega procesa in dokumenti, namenjeni njenemu opisu. Nadzorniku pomaga pri (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 12):

³ Priloga 1: Matrika tveganja, stran št. 2 (Priloge).

- opredelitvi pomembnih točk,
- boljši komunikaciji z banko,
- časovnem planiranju pregledov,
- ocenjevanju bank.

1.6.1 Razčlenitev banke na poslovne aktivnosti

Področja tveganja in kontrolnega okolja, predstavljajo z vidika bančnega nadzora, minimalni skupni imenovalci bančnega prostora. Nadzor bank skozi to shemo zagotavlja primerljivost med posameznimi bankami in med različnimi časovnimi obdobji. Hkrati pa s to razdelitvijo zagotovimo tudi primerljivost navzven oziroma za potrebe drugih ustreznih evropskih bančnih nadzornikov. Ker ima vsaka banka specifično sestavo poslov, je potreben tudi bolj individualen in obvladljiv vpogled v banko. Zaradi lažjega prepoznavanja in vrednotenja tveganj ter kvalitete kontrolnega okolja, lahko banko razčlenimo na njene osnovne oziroma značilne poslovne aktivnosti. Razdelitev banke na poslovne aktivnosti se opravi s pomočjo več dejavnikov (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 13):

- storitve, ki jih opravlja v skladu z Zakonom o bančništvu,
- statična organiziranost banke ter velikost in pomembnost posameznih organizacijskih enot,
- procesna organiziranost banke ter obseg in pomembnost posameznih poslovnih procesov,
- razločevalnost in istovrstnost karakteristik tveganja, ki se pojavljajo v banki,
- razločevalnost in istovrstnost področij kontrolnega okolja v banki,
- obvladljivost razdelitve,
- vplivi povezanih oseb, konsolidiran nadzor in koncernske povezave.

Poslovna aktivnost je lahko skupina ali posamezen poslovni proces, oddelek, področje, divizija, podrejena družba. Osnovni namen razdelitve je, da se z njo zagotovi obvladljiv in celovit pregled nad banko v smislu identifikacije tveganj in njihovega obvladovanja. Ker se banka v času spreminja, je razčlenitev banke na poslovne aktivnosti stalen proces, neodvisen od posameznih pregledov ali drugih dejavnosti. Zaradi primerljivosti v času pa je zaželeno, da se že določena razdelitev čim manjkrat spreminja (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 13).

1.6.2 Določanje pomembnosti in uteži poslovnim aktivnostim

Naslednji korak pri razčlenjevanju banke je, določanje pomembnosti opredeljenim poslovnim aktivnostim. S tem je mišljena pomembnost vpliva, ki ga ima posamezna poslovna aktivnost z vidika opredelitve tveganj in njihovega upravljanja, na skupno oceno banke. Pomembnost posamezne poslovne aktivnosti določimo na podlagi teoretičnih izhodišč delovanja bančne industrije, makroekonomskega okolja in aktualne situacije v bančni industriji, določenih kvantitativnih meril in strokovnega razumevanja delovanja posamezne banke. Banka Slovenije vsako poslovno aktivnost opredeli s pomembnostjo, ki je izražena s tristopenjsko lestvico: velika pomembnost, srednja pomembnost, majhna pomembnost. Kljub temu, da je nemogoče opredeliti samo kvantitativna merila za opredelitev pomembnosti poslovne aktivnosti, lahko pogojno uporabimo in upoštevamo (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 13 – 14):

- delež prihodkov, ki jih prispeva poslovna aktivnost,
- delež v poslovnem izidu,

- vpliv na kapitalsko ustreznost prek deleža, ki ga predstavlja v tehtani tvegani aktivni,
- stopnje rasti identificirane poslovne aktivnosti.

Pri združevanju ocen je potrebna pretvorba omenjenih kakovostnih ocen v numerične vrednosti. Da imajo pomembne aktivnosti večjo težo, se uporablja progresivna lestvica: 4 – velika pomembnost, 2 – srednja, 1 – majhna. Pri določanju ponderjev se upoštevajo vsi zgoraj omenjeni dejavniki in merila, dokončno pa odloča nadzornikovo strokovno poznavanje funkcioniranja banke. Vse poslovne aktivnosti, ki imajo enako kvalitativno pomembnost, imajo tudi enako numerično utež (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 13 – 14).

1.6.3 Izbira pomembnih tveganj in opredelitev njihovega vpliva

Banka se pri vsaki poslovni aktivnosti izpostavlja številnim bolj ali manj pomembnim tveganjem. Z namenom njihove obvladljivosti in preglednosti je izbira področij tveganj, predvidenih za ocenjevanje, omejena na največ štiri najpomembnejša tveganja iz (nabora devetih področij tveganj), ki so značilna za posamezno poslovno aktivnost. Pri vsakem izbranem tveganju (ali poslovni aktivnosti) se preverjajo in ocenjujejo tudi pripadajoče notranje kontrole. Zaradi različne pomembnosti, se za vsako izbrano presečišče »poslovna aktivnost/tveganje« določi utež. Določanje uteži se izvede na enak način, kot je opisano v prejšnji točki. Uporabljamo tristopenjsko kvalitativno lestvico: velika pomembnost, srednja pomembnost, majhna pomembnost z naraščajočimi numeričnimi ponderji: 1, 2 in 4. Tudi področje notranjih kontrol, se pri pregledu in ocenjevanju poslovne aktivnosti vedno upošteva. Vsaki poslovni aktivnosti se zato določi ustrezna utež. Ločimo med močnimi in šibkimi utežmi. Močna utež⁴ vsebinsko pomeni, da mora imeti pripadajoča ocena, poleg numerične ocene, tudi opisno razlago oziroma ugotovitve po posameznih elementih tveganja. Močna utež torej zahteva oboje, kvantitativno in kvalitativno oceno. Pri vsaki močni uteži na področju tveganja, se kvantitativno in kvalitativno ocenjujejo tudi pripadajoče notranje kontrole. Nasprotno, zahteva šibka utež le numerično oceno. Pri njej se notranje kontrole posebej ne ocenjujejo (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 14).

Utež na posameznem presečišču »poslovna aktivnost/področje tveganja« vpliva tako na skupno oceno poslovne aktivnosti kot na skupno oceno področja tveganja in kontrolnega okolja. Iz ocen posameznih področij tveganj in kontrolnega okolja sestavimo skupno oceno banke, kar je opisano v spodnjih točkah. Neodvisno od položaja posamezne banke lahko Banka Slovenije določi, da je zaradi različnih vzrokov, vpliv enega področja tveganj v bančnem prostoru večji od drugih področij. Ta vpliv imenujemo specifična teža tveganja in se upošteva pri sestavljanju skupne ocene banke. Izražen je v odstotnih točkah (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 14).

1.6.4 Matrika tveganj

Zaradi neprestanih sprememb, katerim je podvržena vsaka banka, bančna dejavnost in makroekonomsko okolje je treba zgornji postopek stalno ponavljati ter v skladu z dejanskim stanjem ciljno matriko tveganj redno ažurirati. Z razčlenitvijo banke na poslovne aktivnosti, določanjem njihove pomembnosti, izbiro pomembnih tveganj in opredelitvijo njihovega vpliva dobimo tabelarični profil tveganja oziroma matriko tveganj banke⁵. To je eno od

⁴ V prilogi 1: Matrika tveganj, so močne uteži označene krepko in podčrtano.

⁵ Poslovne aktivnosti, uteži poslovnih aktivnosti in uteži področij tveganja in kontrolnega okolja so samo in izključno predstavitvenega značaja in ne predstavljajo situacije pri konkretni banki.

najpomembnejših orodij za objektivno določanje obsega, globine, vrste in pogostosti pregledov, ki jih opravlja Banka Slovenije v bankah (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 14).

1.7 Ocenjevanje

Ocenjevanje obsega kvalitativni in kvantitativni del. Najpomembnejši je kvalitativni del saj predstavlja ugotovitve ter mnenje inšpektorjev in analitikov glede posamezne vrste tveganja oziroma področja kontrolnega okolja. Njihove ugotovitve utemeljujejo numerično oceno, ki pomeni kvantitativni pol ocenjevanja. Ocenjevanje je stalen proces dela v Banki Slovenije in vključujejo tudi preglede v bankah. Preostali viri za ocenjevanje banke so finančna analiza poročil, redni stiki z upravo in službo notranje revizije ter razne informacije iz okolja. Skupno oceno banke, ki je končni rezultat ocenjevanja, sestavljajo ocene posameznih elementov tveganja in/ali kontrolnega okolja po posameznih poslovnih aktivnostih ter popravljenih v skladu z utežmi v matriki tveganja banke. Banka Slovenije kritično pregleda in preveri vsako komponento ocene banke najmanj enkrat na leto. Tudi pogostost, globino in področja pregledov določa Banka Slovenije na osnovi profila tveganja posamezne banke. Ne glede na preostale vire za ocenjevanje in neodvisno od pomembnosti posamezne poslovne aktivnosti ali področja tveganja in kontrolnega okolja, se vse komponente ocene banke, na podlagi pregledov in analiz osvežijo najmanj enkrat v treh letih. Osnova za oceno tveganosti banke je element področja tveganja in kontrolnega okolja. Inšpektorji kvalitativno (z opisom) in kvantitativno (z oceno) opredelijo vsak element. Opise oziroma ugotovitve po elementih področij tveganj in kontrolnega okolja, inšpektorji sestavijo v skladu z navodili in pravili, ki tvorijo notranji priročnik Banke Slovenije za opravljanje nadzora bančnega poslovanja. Navodila in pravila s komentarji sestavljajo procesni del priročnika ter vsebujejo razno dobro bančno prakso na posameznih področjih bančne dejavnosti in sklice na bančno zakonodajo, podzakonske akte ter priporočila. Notranji priročnik, poleg natančnega določanja vsebine, globine in obsega pregleda, opredeljuje tudi osnovna merila za odločanje o oceni posameznega elementa. Inšpektor mora predložiti ugotovitev za pregledani element ne glede na njegovo pomembnost, obseg ali druga merila. V ugotovitvi inšpektor utemelji kvantitativno oceno elementa tveganja oziroma kontrolnega okolja (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18).

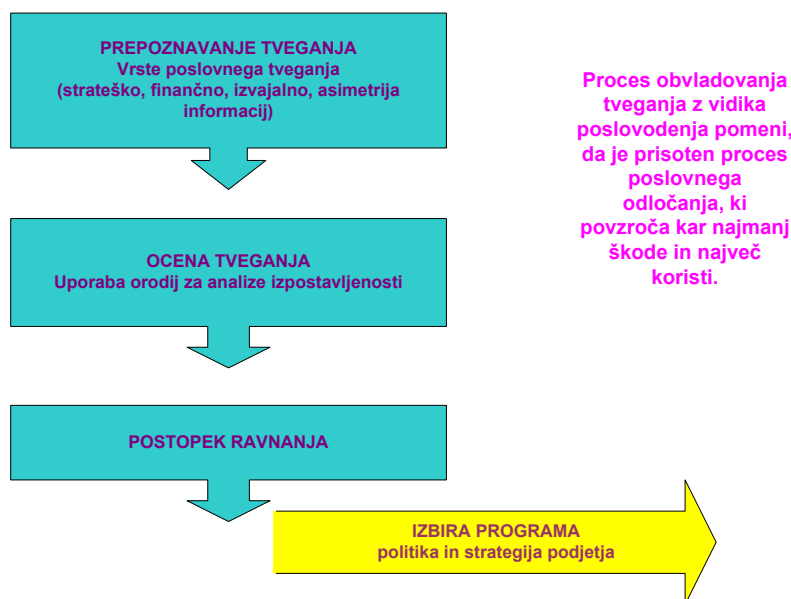
Za ocenjevanje elementov področij tveganja in kontrolnega okolja se uporabljajo naslednje ocene za (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18):

- tveganje: 1 – majhno, 2 – sprejemljivo, 3 – znatno, 4 – veliko;
oziroma: verjetnost dogodkov, ki lahko negativno vplivajo na prihodke ali kapital banke zaradi trenutnega ali prihodnjega tveganja je majhna/sprejemljiva/znatna/velika);
- kontrolno okolje: 1 – dobro, 2 – sprejemljivo, 3 – pomanjkljivo, 4 – slabo;
oziroma: kvaliteta kontrolnega okolja v banki, ki omogoča celovito zmanjševanje tveganja in je dobro prilagojeno poslovnim potrebam je dobra/sprejemljiva/pomanjkljiva/slaba).

Štiri-nivojska lestvica je vzpostavljena namenoma. Pri tri ali pet-nivojski obstaja namreč sredinska, nevtralna ocena, ki je v praksi največkrat uporabljena, hkrati pa je zato njena interpretativna vrednost najmanjša. Temu so se želeli izogniti. V nekaterih primerih je možno, da določen element tveganja ali kontrolnega okolja za določeno poslovno aktivnost banke ni primeren oziroma se ga ne da oceniti. Manjkajoča ocena se ustrezno upošteva v izračunu.

Odločitvi inšpektorja za oceno nekega elementa sledi proces združevanja ocen, ki je opisan v nadaljevanju.

Slika 1: Proces obvladovanja tveganja

Vir: Gradivo 11. dnevi slovenskega zavarovalništva, 25.10.2008.

Ocene elementov se najprej združujejo na posameznem področju tveganja in kontrolnega okolja za poslovno aktivnost. Pri tem se upoštevajo uteži, ki določajo težo elementa v okviru posameznega področja tveganja in kontrolnega okolja. Pri združevanju ocen sledi Banka Slovenije logiki Herfindahl-Hirschmanovega indeksa izključno z namenom, da imajo ocene, ki predstavljajo večjo tveganost oziroma slabše kontrolno okolje (numerično višje številke), večjo pomembnost v skupni oceni (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18).

Enačba (1): Izračun skupne ocene področja tveganja ali kontrolnega okolja

$$ocena_s = \sqrt{\sum_{i=1}^n utež_i \cdot ocena_i^2 / \sum_{i=1}^n utež_i} \quad (1)$$

kjer je:

$ocena_s$ – skupna ocena področja tveganja ali kontrolnega okolja

$utež_i$ – utež i-tega elementa

$ocena_i$ – ocena i-tega elementa

n – število elementov v okviru področja tveganja ali kontrolnega okolja

Ocene se vstavijo v matriko ocen, ki ima enako obliko kot matrika tveganja – poslovne aktivnosti v čelu tabele ter področja tveganja in kontrolnega okolja v glavi. S tem dobimo pregleden in strukturiran pogled na banko glede (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18):

- kritičnih točk (večje tveganje in/ali slabše kontrolno okolje),
- relacij med poslovnimi aktivnostmi,
- relacij med področji tveganja in kontrolnega okolja.

Na tej stopnji ocenjevanja poteka združevanje ocen po posameznih poslovnih aktivnostih ter pripadajočih področjih tveganj in kontrolnega okolja. Pri tem se upoštevajo uteži, kakor so opredeljene v matriki tveganja (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18).

Izjemo predstavlja področje notranjih kontrol, kjer se združujejo ocene notranjih kontrol, ki se dodeljujejo na vseh presečiščih z močnimi utežmi. Če v poslovni aktivnosti ni močne uteži za področje tveganj, se ocenjujejo neposredne notranje kontrole za celo poslovno aktivnost.

Tako dobimo v matriki ocen na presečiščih »poslovna aktivnost/področje tveganje ali kontrolnega okolja« ocene, kjer so v matriki tveganj vpisane uteži. Izračunane ocene se tehtajo in združijo po poslovnih aktivnostih in po področjih tveganj ali kontrolnega okolja. Skupna ocena se izračuna ločeno za inherentno tveganje in za kontrolno okolje. Upoštevajo se specifične teže tveganj. Skupna ocena banke upošteva oceni za inherentno tveganje in za kontrolno okolje v razmerju 60:40. Ta ocena vsebinsko predstavlja preostalo tveganje, ki je rezultat po upoštevanju kvalitete obvladovanja (torej kontrolno okolje) inherentnega tveganja (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18).

Matrika ocen predstavlja osnovno orodje za načrtovanje pregledov v bankah. Je koristen pripomoček za identifikacijo potrebe po povečani dejavnosti Banke Slovenije, z namenom zmanjševanja ali boljšega upravljanja posameznih tveganj. Hkrati se uporablja pri analizah in spremljavi bančne dejavnosti v povezavi s kazalci, pridobljenimi v finančni analizi banke. Kljub relativno enostavnemu, razumljivemu in dobro strukturiranemu načinu združevanja ter izračuna kvantitativnih ocen je osebna in subjektivna presoja inšpektorja nujna in zahtevana. Od njega se pričakuje kritična presoja vseh združenih ocen (združevanje tako po poslovnih aktivnostih kot po področjih tveganj in kontrolnega okolja) in ustrezna korekcija, če je potrebna. Vsako razveljavljeno oceno, dobljeno iz avtomatičnega postopka združevanja, mora inšpektor posebej utemeljiti (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18).

Pri presoji združenih ocen je inšpektor posebno pozoren ob naslednjih primerih (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 16 – 18):

- vpliv elementa, poslovne aktivnosti, področja tveganja ali kontrolnega okolja je odločilen za celotno banko, da v večji meri determinira skupno oceno;
- ocen, iz katerih je sestavljena skupna ocena, je premalo;
- nekatere ocene, ki pomembno določajo skupno oceno, so časovno preveč odmaknjene ali pa zaradi hitrih sprememb znotraj banke oziroma v njenem okolju niso več relevantne.

1.8 Postopek pregleda

Glavni namen nadzora nad bankami je, ugotavljanje višine tveganj, s katerimi se srečuje banka, kvalitete upravljanja tveganj. Nadzor poteka s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil obvestil bank, opravljanjem pregledov poslovanja bank ter izrekanjem ukrepov nadzora. Temeljna pristopa sta (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 18 – 19):

- analiza bančnega poslovanja s sistematično in stalno spremljavo poslovanja bank prek poročil ter drugih informacij v Banki Slovenije (angl. *off-site*) ter
- pregledi poslovanja v bankah (angl. *on-site*).

Oba pristopa se med seboj dopolnjujeta. Cilj je, da se pravočasno ugotovijo in odpravijo pomanjkljivosti pri upravljanju tveganj ter druga odklonska ravnanja v bankah. Pregledi v bankah opravljajo po metodi proces ocenjevanja tveganj (POT), ki jo je sprejel in potrdil Svet Banke Slovenije (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 18 – 19).

Sestavni in pomembni del nadzorniškega procesa je tudi stalno sodelovanje z vodstvi bank v obliki rednih letnih sestankov, občasnih razgovorov, izmenjave mnenj in drugih oblik medsebojnega sodelovanja. Stalna izmenjava informacij omogoča tekoče spremljanje banke in povečuje učinkovitost nadzora. Postopek pregleda se deli na (Gradivo Banke Slovenije, 2007, str. 18 – 19):

- pripravo na pregled,
- pregled v banki,
- konec pregleda,
- dejavnosti po pregledu.

2 KRONOLOŠKI PREGLED DO BASLA II

Do nastanka Basla II je bilo veliko predlogov, diskusij, pomislekov, vprašanj, zato sem spodaj kronološko prikazala pot (Rubin, 2002, str. 2).

Julij 1998: V Baslu se odločijo spremeniti kapitalski sporazum iz leta 1988.

September 1998: Predsedujoči Baselskega komiteja, W. McDonough, objavi, da v Baslu začenjajo z intenzivnim delom, ki naj bi pripeljal do prvega osnutka novega sporazuma v enem letu oz. do končnega dokumenta v dveh letih.

December 1998: Delovna skupina pod vodstvom C. Norgena, direktorja švedske finančne regulatorne institucije, začne s pripravljanjem sprememb.

Junij 1999: Baselski komite izda prvi dokument za razpravo, v katerem je predstavljena tristebna struktura novega kapitalskega sporazuma.

Januar 2001: Objavljen je drugi dokument za petmesečno razpravo (do konca maja 2001). Priprava končnega dokumenta naj bi bila zaključena do konca leta 2001, uveljavitev novih pravil je načrtovana za leto 2004.

Marec/april 2001: Baselski komite izvede prvi krog kvantitativne študije učinkov (QIS), banke se ukvarjajo z zbiranjem kompleksnih podatkov, Basel z njihovo standardizacijo.

Poletje 2001: Študija učinkov razkrije resne probleme v zvezi s predlaganimi novostmi: bolj sofisticirane oblike merjenja tveganj vodijo v višje kapitalske zahteve in ne nižje, kot je bilo zamišljeno.

Junij 2001: Baselski komite v okviru razprave v zvezi z drugim osnutkom kapitalskega sporazuma prejme na tisoče strani kritik, predlogov, pripomb. Petega junija je javno objavljena zamuda pri izdaji končnega dokumenta, in sicer je tretji dokument za razpravo napovedan za začetek leta 2002, končni dokument pa za konec 2002. Predvidena uveljavitev novih pravil v letu 2005.

November 2001: Vpliv novih, nekoliko spremenjenih pravil, je testiran v okviru drugega kroga študije učinkov (QIS2).

December 2001: Ponovna sprememba terminskega načrta. Pred objavo tretjega dokumenta za razpravo je potreben še en krog študije učinkov.

Marec 2002: Oblikovanje vprašalnika za zadnjo študijo učinkov v sodelovanju z bankami.

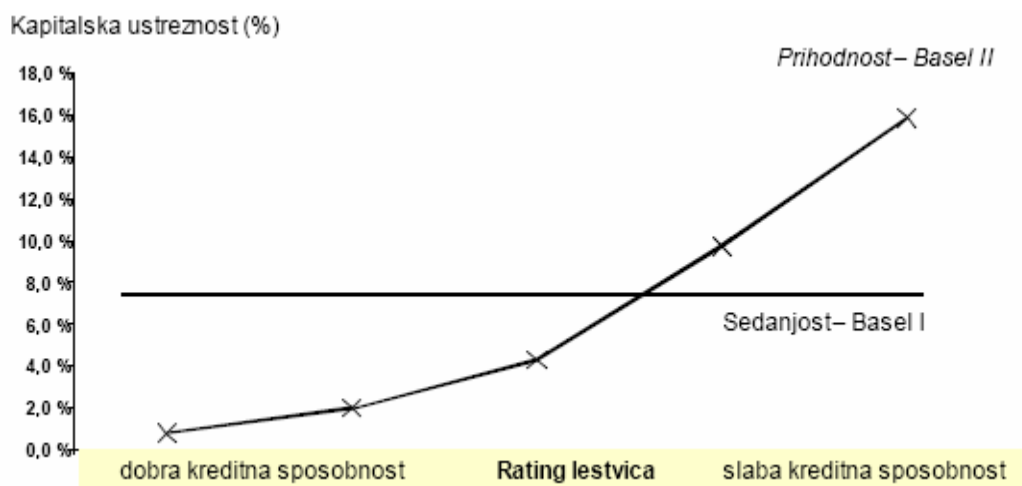
Junij 2002: Začetek zadnjega kroga študije učinkov (QIS3).

Konec 2002/začetek 2003: Objava tretjega - zadnjega dokumenta za razpravo.

Prva polovica 2003: Novi kapitalski sporazum.

Leto 2006: Uveljavitev novih pravil povsod po svetu.

Slika 2: Kapitalska ustreznost po Baslu I in Baslu II glede na kreditno oceno komitenta

Vir: Basel kick-off, 2002.

V sliki 2 je prikazana kapitalska ustreznost po Baslu I in Baslu II, glede na kreditno oceno komitenta. V spodnji tabeli 1 pa sem navedla, primerjave glavnih značilnosti starega in novega kapitalskega sporazuma.

Tabela 1: Primerjava glavnih značilnosti starega in novega kapitalskega sporazuma

Kapitalski sporazum iz leta 1988	Novi kapitalski sporazum (imenovan »Basel II«, po l. 2006)
• Enotna mera za tveganost terjatev (predpisana shema za izračun tehtane tvegane aktive)	• Večje priznavanje internih sistemov bank za oceno tveganj. • Selitev poudarka iz regulative na nadzor. • Večja vloga tržnih udeležencev.
• Eno pravilo ustreza vsem (angl. <i>one size fits all</i>), ravnotežje med natančnostjo in enostavnostjo	• Fleksibilnost pravil, • Spodbude za boljše upravljanje s tveganji - namen je zagotoviti enake možnosti
• Majhna diferenciacija tveganja	• Večja občutljivost na tveganja (bolj kompleksna pravila)

Vir: The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str.1.

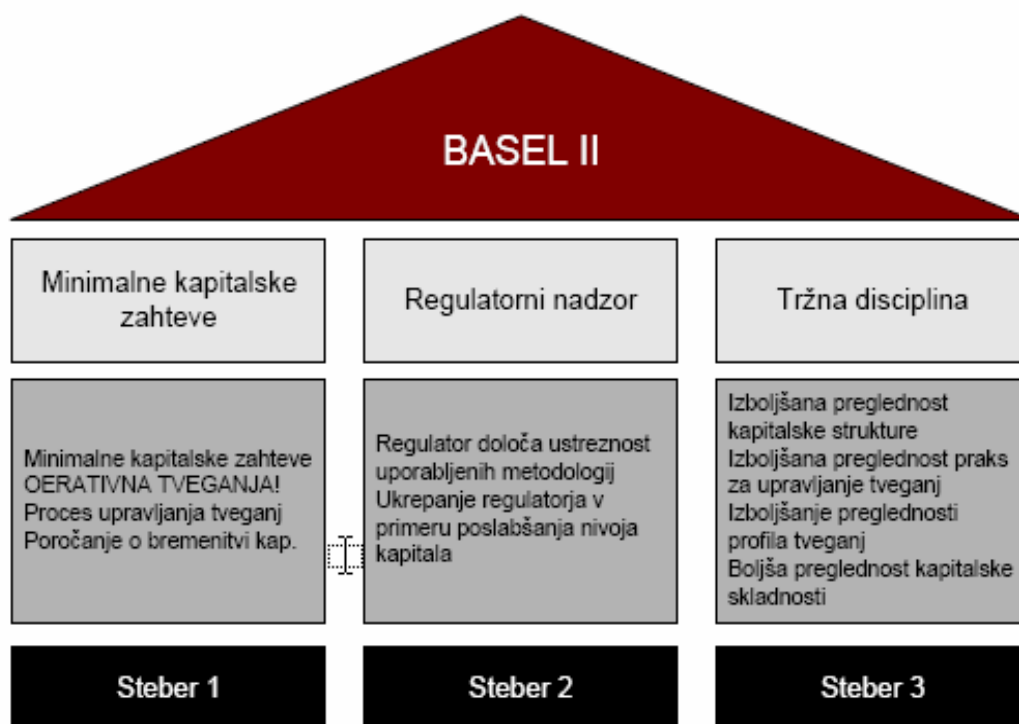
3 BASELSKI KAPITALSKI SPORAZUM

Basel II je zasnovan na treh komplementarnih stebrih, na kvantitativnem stebri, imenovanem Minimalne kapitalske zahteve (angl. *minimum capital requirements*) in na dveh kvalitativnih stebrih, imenovanih Regulativni nadzor (angl. *supervisory review*) in Tržna disciplina (angl. *market discipline*).

Novi sporazum je rezultat strokovnega dela Odbora ob aktivnem sodelovanju strokovnjakov iz bančne industrije. Prinesel je velike spremembe na področju mednarodne bančne regulative, ter na področju kapitala in kapitalske ustreznosti bank. Medtem, ko se je stari Baselski standardi osredotočal na izpolnjevanje minimalne kapitalske zahteve kot bistvene sestavine, s katero se je zagotavljala varnost in stabilnost posamezne banke ter posredno

celotnega finančnega sistema, novi sporazum največji poudarek daje bančni interni kontroli, managementu, bančnemu nadzoru ter tržni disciplini. Novi sporazum se osredotoča na mednarodno aktivne banke, vendar pa so njegova osnovna načela uporabna za vse banke, ne glede na raven njihove kompleksnosti (Sušnik, 2001, str. 25). Stari Baselski standardi so dopuščali le en sam način merjenja kreditnega tveganja mednarodno aktivnih bank. Novi sporazum je uvedel cel spekter od enostavnih do naprednih pristopov za merjenje kreditnega, prvič pa tudi operativnega tveganja, pri določanju velikosti minimalne kapitalske zahteve. Gre za fleksibilno strukturo, v kateri banke podvržene nadzoru lahko uporabijo pristop, ki najbolj ustreza njihovem načinu poslovanja in njihovi izpostavljenosti do tveganja. Bolj napredne metode omogočajo natančnejše merjenje tveganja in temu primerno omogočajo višje nagrade za banke. Novi sporazum je bolj procesno orientiran in ne več tako predpisujoč, kot je bilo značilno za stare Baselske standarde. Odbor meni, da bodo prednosti novega sporazuma, v katerem je kapital tesneje povezan s tveganji, večje od stroškov, posledica pa bo varnejši, stabilnejši in bolj učinkovit bančni sistem.

Slika 3: Trostebrni sistem Basel II

Vir: Marcelo G. Cruz, *Modeling, measuring and hedging operational risk*, 2002, lit. 25, str. 272.

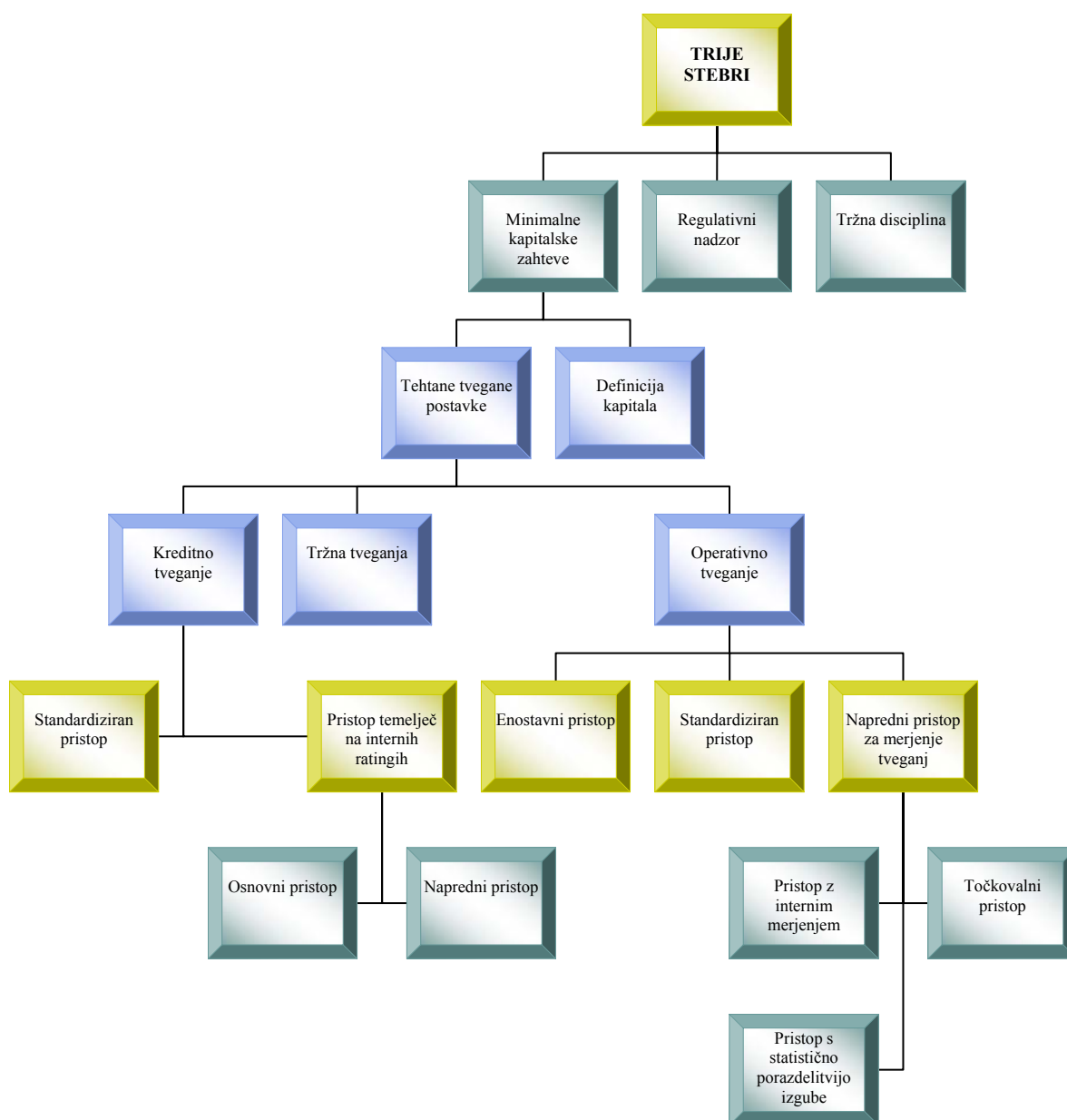
V sliki 3 je grafični prikaz trostebernega sistema Basel II. Prvi steber (angl. *minimum capital requirements*) govori o minimalnih kapitalskih zahtevah, ki naj bi ščitile banko pred kreditnimi in operativnimi tveganji. Drug steber (angl. *supervisory review*) revizije je zgrajen z namenom, da sledi bančnim procesom, meri tveganja na verodostojen način in predpisuje zadovoljiv kapital, ki naj bi ščitil banko pred tveganji, ki jim je izpostavljena. Namen tretjega (angl. *market discipline*) stebra je, zagotavljanje tržne discipline bančnega sistema, ki nudi industriji in investitorjem boljšo preglednost nad solventnostjo bank.

3.1 PRVI STEBER - Minimalne kapitalne zahteve

Prvi steber je osrednji steber in določa postopke ter metode izračunavanja kapitalnih zahtev. Opredeljuje novo kapitalno shemo za izračun minimalne kapitalne zahteve. Nova kapitalna shema je obdržala dosedanje opredelitev primerne kapitala, prav tako pa ohranja velikost minimalne kapitalne zahteve v višini 8 % bančnega kapitalnega razmerja, kot je to bilo že opredeljeno v starih Baselskih standardih. Zaradi pojava kompleksnih lastniških struktur, širitve dejavnosti bank na druga finančna področja ter različnih nacionalnih praks na področju konsolidiranega nadzora je bil določen enoten obseg uporabe novega sporazuma.

V sliki 4 je shematsko prikazan trostebni sistem določanja kapitalnih ustreznosti za posamezna tveganja.

Slika 4: Trostebni sistem določanja kapitalne ustreznosti po novem sporazumu

Vir: Sušnik, Posledice uveljavitve novega baselskega sporazuma za slovenske banke, 2001.

Novo kapitalsko shemo naj bi tako uporabljale posamezne banke, kot tudi bančne skupine. Zato ker izpolnjevanje kapitalskih zahtev na najvišjem nivoju skupine ne zagotavlja, da kapital skupine zadošča za kritje izgub v katerikoli izmed bank v skupini, je v novem sporazumu predvidena tudi subkonsolidacija oz. obveznost izpolnjevanja kapitalskih zahtev na različnih ravneh bančne skupine. V primeru, da bančna skupina vključuje zavarovalnico, jo je potrebno pri izračunu kapitala izključiti iz konsolidacije prek odštevanja kapitalskih naložb vanjo (Sušnik, 2001, str. 31).

Slika 5: Shema za izračun celotne minimalne kapitalске zahteve po novem sporazumu

$$\text{Koef. kapitalске ustreznosti} = \frac{\text{Kapital}}{\text{Kap. zahteve za kreditno tveganje} + \text{tržno tveganje} + \text{operativno tveganje}}$$

Vir: The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str. 3.

Slika 5 prikazuje izračun celotne minimalne kapitalске zahteve po novem sporazumu.

3.1.1 Kapital

Pojem »bančni kapital« lahko razlagamo na različne načine, in sicer kot (Glogovšek & Beloglavec, 2002, str. 79):

- knjižno vrednost kapitala oziroma regulatorni ali zakonsko predpisani kapital;
- tržno vrednost kapitala oziroma ekonomski ali rizični kapital;
- razdelitev na lastni in tuji kapital banke in
- razdelitev na človeški kapital, strukturni kapital, fizični oziroma finančni kapital.

Kapital banke se glede na svoje lastnosti in v sklepu zahtevanih pogojev deli na tri kategorije (Uradni list RS, št. 135/2006):

- temeljni kapital,
- dodatni kapital I,
- dodatni kapital II.

Kapital banke se izračuna kot vsota temeljnega kapitala, dodatnega kapitala I in dodatnega kapitala II, pri čemer je potrebno v skladu s tem sklepom upoštevati (Uradni list RS, št. 135/2006):

- odbitne postavke, ki se odštevajo od posameznih kategorij kapitala;
- razmerja med posameznimi kategorijami oziroma sestavinami kapitala;
- namen posameznih kategorij kapitala.

Temeljni kapital banke je vsota postavk (Uradni list RS, št. 135/ 2006):

- vplačani osnovni kapital (razen osnovnega kapitala, vplačanega na podlagi prednostnih kumulativnih delnic in s temi delnicami povezanih kapitalskih rezerv)
- kapitalске rezerve
- rezerve
- zadržani dobiček ali izguba
- inovativni instrumenti

Banka mora za namen izračuna odbitne postavke od temeljnega kapitala pri skupinskem ocenjevanju posamezno pomembnih in nepomembnih finančnih sredstev oziroma prevzetih obveznosti po zunajbilančnih postavkah, ki se razvrščajo v skupine od A do E, pri čemer

finančno sredstvo ni posamezno oslabiljeno oziroma niso posamezno oblikovane rezervacije za prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, uporabiti 0 % pri vseh skupinah (Uradni list RS, št. 102/2008, sprememba 24. člena Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic).

Odšteva pa se (Uradni list RS, št. 135/2006):

- lastne delnice, ki imajo značilnosti temeljnega kapitala, po knjigovodski vrednosti;
- neopredmetena dolgoročna sredstva banke, vključno s presežkom iz prevrednotenja v zvezi z neopredmetenimi dolgoročnimi sredstvi;
- čista izguba poslovnega leta oziroma izguba med letom;
- druge postavke - drugi negativni (neto) presežki iz prevrednotenja, ki niso povezani z odbitnimi postavkami temeljnega kapitala in ne štejejo kot sestavina dodatnega kapitala I oziroma se ne upoštevajo v izračun kapitala. Gre zlasti za negativne (neto) presežke iz prevrednotenja v zvezi z varovanjem neto naložb v družbe v tujini, v zvezi z nekratkoročnimi sredstvi v posesti za prodajo, v zvezi z varovanjem denarnih tokov – uspešni del varovanja, v zvezi s pridruženimi družbami in skupaj obvladovanimi družbami, obračunanih po kapitalski metodi, ter drugi presežki iz prevrednotenja.

Dodatni kapital I je vsota postavk (Uradni list RS, št. 135/2006):

- presežki iz prevrednotenja
- presežek oslabitev in rezervacij nad pričakovanimi izgubami, izračunanimi po pristopu na podlagi notranjih bonitetnih sistemov (pristop IRB)
- hibridni instrumenti
- presežki iz naslova inovativnih instrumentov
- prednostne kumulativne delnice brez fiksne donosa
- podrejeni dolg
- prednostne kumulativne delnice s fiksnim donosom

Dodatni kapital II banke predstavlja podrejeni dolg, ki se vključuje v dodatni kapital II, mora, ne glede na pravno obliko (vrednostni papirji idr.), izpolnjevati vse naslednje pogoje (Uradni list RS, št. 135/2006):

- izda ga banka, ki ga namerava vključiti v izračun dodatnega kapitala II;
- je vplačan oziroma se sme upoštevati le vplačani znesek;
- pogodbeni rok zapadlosti mora biti najmanj 2 leti in en dan;
- je podrejen obveznostim do navadnih upnikov;
- ni zavarovan niti pokrit za garancijo banke, z njo povezane osebe ali s kakšno drugo obliko pogodbe, ki bi v pravnem ali ekonomskem pogledu izboljšala stopnjo prioritete izplačil pred drugimi upniki;
- pogodba mora vsebovati določilo, da niti glavnica niti obresti iz podrejenega dolga ne moreta biti izplačani, če bi tako izplačilo povzročilo zmanjšanje kapitala banke pod višino njenih predpisanih minimalnih kapitalskih zahtev.

Odbitna postavka od dodatnega kapitala II (Uradni list RS, št. 135/2006):

banka mora od dodatnega kapitala II po upoštevanju omejitve njegovega razmerja glede na prosti temeljni kapital odšteti ocenjeno višino potrebnih prilagoditev na postavkah trgovalne knjige, izdelano v skladu o tržnih tveganjih, če ta nima pomembnega učinka.

3.1.2 Tehtane tvegane postavke

Tehtane tvegane postavke se delijo na naslednja tveganja (grafični prikaz v sliki 4):

- kreditno tveganje,
- tržna tveganja,
- operativna tveganja.

3.1.2.1 Kreditno tveganje

Za merjenje kapitalske zahteve za kreditno tveganje nov kapitalski sporazum predvideva naslednje možne pristope (The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str. 3):

- Standardiziran pristop (spremenjena verzija obstoječega pristopa) in
- Pristop temelječ na internih ratingih, ki se deli še na:
 - osnovni pristop in
 - napredne pristope.

Ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, mora banka budno spremljati poslovanje svojega komitenta in morebitno spremembo kakovosti zavarovanja terjatev. Pomemben dejavnik za dobro obvladovanje kreditnega tveganja predstavlja tudi pozorno obravnavanje medsebojno povezanih oseb. Skupino povezanih oseb je namreč potrebno obravnavati kot posameznega dolžnika.

Osebe v posebnem razmerju z banko so (Uradni list RS, št. 131/2006):

1. član uprave banke,
2. član nadzornega sveta banke,
3. prokurist banke,
4. pravna oseba, ki ni banka in katere član uprave oziroma prokurist je oseba iz 1., 2. oziroma 3. točke,
5. fizična oseba, ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 5 odstotkov glasovalnih pravic ali najmanj 5 – odstotni delež v kapitalu banke,
6. pravna oseba, ki ni banka, in ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 10 odstotkov glasovalnih pravic ali najmanj 10 – odstotni delež v kapitalu banke,
7. ožji družinski člani oseb iz 1. do 3. točke in iz 5. točke,
8. član uprave, član nadzornega sveta, član drugega organa vodenja ali nadzora oziroma prokurist pravne osebe iz 6. točke.

3.1.2.1.1 Standardiziran pristop

Standardiziran pristop v veliki meri temelji na že obstoječem standardiziranem pristopu, s spremembami so oblikovalci želeli prispevati predvsem k večji natančnosti tako izračunanih kapitalskih zahtev, vendar ob ohranjanju relativne enostavnosti pristopa. Ob uveljavitvi Novega kapitalskega sporazuma, večina bank izračunava kapitalske zahteve za kreditno tveganje na podlagi standardiziranega pristopa (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 2).

V času od uveljavitve kapitalskega sporazuma iz leta 1988 je nujnost po obvladovanju kreditnega tveganja spodbudila večjo inovativnost pri upravljanju s tem tveganjem. Posledično so bile razvite nove tehnike za upravljanje oziroma zmanjševanje kreditnega

tveganja, t.i. CRM tehnike (ang. *Credit Risk Mitigation Techniques*). Potreba po spremembi sedanjega kapitalskega sporazuma izhaja tudi iz potrebe po večjem priznanju teh tehnik. Cilj novega sporazuma (Basel II) je predvsem približati obseg potrebnega kapitala dejanskim tveganjem, ki jim je banka izpostavljena pri svojem poslovanju. Predlog novega kapitalskega sporazuma zato prinaša spremembe pri priznanju kapitalskih olajšav zaradi uporabe tistih CRM tehnik, ki izpolnjujejo minimalne kriterije Baselskega komiteja (Janevska, 2003, str. 1)

Cilj snovalcev novega sporazuma je torej priznanje dejanskega zmanjšanja kreditnega tveganja, ki nastane zaradi uporabe CRM tehnik, kar naj bi banke stimuliralo k bolj aktivnemu upravljanju kreditnega tveganja in spodbudno vplivalo tudi na nadaljnji razvoj novih tehnik. Hkrati pa Baselski komite opozarja, da CRM tehnike sicer zmanjšujejo kreditno tveganje, vendar lahko njihova uporaba istočasno vpliva na nastanek ali porast izpostavljenosti iz drugih tveganj, ko so na primer pravno in operativno tveganje.

Novi kapitalski sporazum deli CRM tehnike na (Janevska, 2003, str. 2, 7 – 8):

- zavarovanja z zastavo (ang. *collateral*) – pri izračunu kapitalskih zahtev bodo morali biti izpolnjeni naslednji minimalni kriteriji:
 - pravna gotovost; pravni mehanizem mora jasno in nedvoumno zagotavljati, da se terjatev poplača iz zavarovanja v primeru, da originalni dolžnik ne poravnava svoje obveznosti. V primeru, da je instrument zavarovanja v posesti pri skrbniški instituciji, mora le-ta poskrbeti za ustrezno ločenost od ostalih sredstev. Banka mora poskrbeti za ustrezno dokumentiranost zavarovanja ter za jasne in natančne postopke za zagotovitev pravočasnega unovčenja.
 - nizka korelacija zavarovanja z osnovno izpostavljenostjo; na primer vrednostni papirji, katerih izdajatelj je dolžnik, niso ustrezno zavarovanje, saj je njihova vrednost neposredno odvisna od kreditne bonitete izdajatelja, ki je hkrati dolžnik.
 - ustreznost procesov upravljanja s tveganji; kot že omenjeno, uporaba CRM tehnik lahko vpliva na nastanek drugih tveganj, zato mora imeti banka vzpostavljene ustrezne procese za kontrolo teh tveganj.
- garancije (ang. *guarantees*) in kreditne derivative (ang. *credit derivatives*) - banke bodo morale izpolnjevati vrsto pogojev oziroma minimalnih kapitalskih zahtev Baselskega komiteja tudi v primeru garancij in kreditnih derivativov, če bodo želele biti deležne kapitalskih olajšav. Razen zagotavljanja ustreznega procesa upravljanja s tveganji, ki je temelj za uporabo katerekoli CRM tehnike, morajo garancije in kreditni derivativi v okviru nove kapitalske sheme predstavljati direktno terjatev do osebe, ki zagotavlja tovrstno zavarovanje. Nedvomno mora biti tudi jasno, na katero osnovno izpostavljenost se garancija oziroma kreditni derivativ nanaša. Le tako je možno natančno ugotoviti, v kolikšni meri zavarovanje pokriva izpostavljenost. Zelo pomembna pogoja pa sta tudi nepreklicnost in brezpogojnost takšnega zavarovanja.
- bilančno pobotanje (ang. *on-balance sheet netting*) – nova shema za kapitalsko obravnavo bilančnega pobotanja terjatev in obveznosti do iste stranke, kot ene izmed CRM tehnik, predpisuje naslednje pogoje:
 - obstoj trdne pravne podlage, ki zagotavlja izpolnitev obljube,
 - banka mora biti v vsakem trenutku sposobna določiti terjatve in obveznosti do iste stranke, ki so predmet bilančnega pobotanja,
 - spremljava in kontrola tveganja, ki nastanejo zaradi krajše zapadlosti obveznosti nasprotne stranke od zapadlosti terjatve do te stranke (ang. *roll-off risk*),
 - spremljava in kontrola izpostavljenosti na neto osnovi.

Zaenkrat bodo v novi kapitalski shemi lahko predmet pobotanja le terjatve in obveznosti v obliki posojil in depozitov. Basel II prinaša pomembne spremembe v zvezi s kapitalsko obravnavo CRM tehnik za katere se predvideva, da bodo vplivale na poslovanje bank po uveljavitvi nove kapitalne sheme. Temelj teh sprememb je v priznavanju dejanskega zmanjšanja tveganja zaradi njihove uporabe. Lahko pričakujemo, da se bo posledično spremenila tudi privlačnost nekaterih tehnik oziroma vrst zavarovanja.

Finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah (Uradni list RS, št. 28/2007) se za izračun odbitne postavke od temeljnega kapitala razvrstijo v skupine od A do P, na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevanja obveznosti do banke ob dospelosti, ki se presoja na podlagi:

- ocene finančnega položaja posameznega dolžnika,
- njegove zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnosti,
- vrste in obsega zavarovanja finančnega sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah do posameznega dolžnika,
- izpolnjevanja dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih.

V **skupino A** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah:

- do Banke Slovenije, Republike Slovenije, Evropske centralne banke, Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank drugih držav Cone A,
- do dolžnikov, za katere se ne pričakujejo težave s plačevanjem obveznosti in ki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni,
- ki so zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem.

V **skupino B** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da bodo poravnali dospele obveznosti, vendar je njihovo finančno stanje trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo,
- ki plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni.

V **skupino C** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti,
- ki plačujejo obveznosti z zamudo do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni,
- ki so izrazito podkapitalizirani,
- ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb,
- od katerih banka ne prejema tekoče zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s poravnavanjem obveznosti.

V **skupino D** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah do dolžnikov:

- za katere obstaja velika verjetnost izgube dela finančnega sredstva oziroma plačila po prevzeti obveznosti,
- ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 90 dni do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 360 dni,

- ki so nesolventni,
- za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja,
- ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave,
- ki so v stečaju.

V **skupino E** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da sploh ne bodo poplačane,
- s sporno pravno podlago,
- ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 360 dni.

V **skupino P** se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere banka pri posamični ocenitvi ugotovi, da je potrebna oslabitev ali oblikovanje rezervacije.

Plačilo obveznosti dolžnika pomeni plačilo vseh obveznosti dolžnika do banke v pogodbeno dogovorjenih rokih dospelosti, ne da bi banka za ta namen posredno ali neposredno vzpostavila novo finančno sredstvo do dolžnika. Pri obnovitvah, podaljševanju in vzpostavitvi novih finančnih sredstev se smiselno upoštevajo tudi določila glede restrukturiranja finančnih sredstev. Zlasti za majhne dolžnike in prebivalstvo se lahko pri razvrščanju v večji meri uporabi merilo rednosti poravnavanja obveznosti do banke.

Glavne značilnosti standardiziranega pristopa (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 2 – 3):

Odprava razlikovanja med OECD in ne-OECD državami. S tem novi sporazum odpravlja obstoječo preferenčno obravnavo nekaterih OECD držav, ki so dejansko bolj tvegane, in hkrati omogoča bolj ugodno obravnavo tistih držav, ki niso članice OECD, vendar pa imajo dejansko nizko tveganje. Med slednje spada tudi Slovenija.

Uvedba dodatne stopnje kreditnega tveganja

Izpostavljenost kreditnemu tveganju se v okviru standardiziranega pristopa še vedno meri v okviru definiranih stopenj kreditnega tveganja, s tem da pristop poleg obstoječih stopenj (0 %, 20 %, 50 % in 100 %), uvaja dodatno 150 % tehtanje za najnižje rangirane dolžnike in dolgove z več kot 90 - dnevno zamudo pri plačilu.

Najpomembnejše spremembe pri ugotavljanju kreditnega tveganja so:

a) **Terjatve do držav.** Opustil se bo t.i. klubski pristop, to je odprava razlikovanja med OECD in ne-OECD državami. Z novim sporazumom naj bi se pri ocenjevanju državnega tveganja in posledičnem ugotavljanju ustrezne uteži pri izračunu kreditnega tveganja uporabilo zunanje ratinge oz. bonitetne ocene, podeljene s strani priznanih zunanjih bonitetnih agencij, lahko pa tudi nacionalnih izvoznih agencij, če le te uporabljajo metodologijo OECD, ki je bila predpisana v letu 1999 in svoje ocene tudi javno objavljajo (Sušnik, 2001, str. 27 - 28).

Tehtanje kreditnega tveganja temelji na dolgoročni oceni za obveznosti v domači in tuji valuti, kot je prikazano v spodnji tabeli 2 (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 3).

Tabela 2: Ocena države in stopnja

Ocena države	AAA do AA-	A+ do A-	BBB+ do BBB-	BB+ do B-	pod B-	nerangirano
Stopnja	0 %	20 %	50 %	100 %	150 %	100 %

Vir: Janevska & Rotovnik, Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva, 2002, str. 3.

Tabela 3: Bonitetne ocene po Standard & Poor's, Moody's in Fitch IBCA

Standard & Poor's	Moody's	Fitch IBCA
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC+
CCC	Caa2	CCC
CCC-	Caa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D		D

Vir: Credit risk measurement: New approaches to value at risk nad other paradigms, 2001.

Tabela 3 prikazuje različne oznake za bonitetne ocene po Standard & Poor's, Moody's in Fitch IBCA.

Diskrecijska pravica (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 3):

- za oceno kreditnega tveganja držav lahko nadzorna institucija namesto ratingov agencij za ocenjevanje dovoli uporabo ratingov izvozne agencije v svoji državi, pod pogojem, da ti ratingi izpolnjujejo predpisane kriterije (metodologija, zajemanje podatkov, javno dostopni ratingi);
- nadzorna institucija lahko dovoli uporabo stopnje kreditnega tveganja 0 % za terjatve v domači valuti do lastne države, pod pogojem, da je terjatev tudi financirana v domači valuti;
- tuja nadzorna institucija lahko prav tako bankam v svoji državi dovoli uporabo stopnje kreditnega tveganja 0 % za terjatve do druge države v valuti te države, pod pogojem, da je terjatev tudi financirana v valuti te države.

Na terjatve do centralnih bank; Banke za mednarodne poravnave (BIS), Evropske centralne banke (ECB) in Mednarodnega denarnega sklada (IMF) se uporabi stopnja kreditnega tveganja 0 %.

b) **Terjatve do bank.** Nova kapitalska shema ponuja dve možnosti za uvrstitev terjatev do bank v sistem uteži tveganosti. Prva je navezava uteži za tehtanje bančnih terjatev na rating države, v katerih je sedež banke, druga pa je neposredno na ratinge samih bank. Nadzorna oblast se mora odločiti za eno od obeh variant, ki je potem zavezujoča za vse banke in to tako za tehtanje njihovih terjatev do drugih domačih kot tudi tujih bank. Enako se bodo zunanji ratingi uporabili tudi za tehtanje terjatev do multilateralnih bank (Sušnik, 2001, str. 28 – 29).

Diskrecijska pravica (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 3 – 4):

- pri Novem kapitalskem sporazumu ima nadzorna institucija dve možnosti pri odločitvi glede uvrstitve terjatev do bank:
 1. stopnja kreditnega tveganja za terjatve do bank se določi eno kategorijo slabše od stopnje kreditnega tveganja za državo, kjer ima banka sedež. Izjema so banke, ki imajo sedež v državah s stopnjo kreditnega tveganja 100 % oz. 150 % - v tem primeru je stopnja kreditnega tveganja bank enaka stopnji kreditnega tveganja njihovih držav, kot je prikazano v tabeli 4.

Tabela 4: Ocena države, stopnja za državo in stopnja za banko

Ocena države	AAA do AA-	A+ do A-	BBB+ do BBB-	BB+ do B-	pod B-	nerangirano
Stopnja za državo	0 %	20 %	50 %	100 %	150 %	100 %
Stopnja za banko	20 %	50 %	100 %	100 %	150 %	100 %

Vir: Janevska & Rotovnik, Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva, 2002, str. 3.

2. določitev stopnje kreditnega tveganja za terjatve do bank na podlagi samostojnega zunanjega ratinga bank, kot je prikazano v tabeli 5.

- teoretično to pomeni, da ima banka lahko nižjo (ugodnejšo) stopnjo tveganja od države, kjer ima sedež.
- diskrecijska pravica – pri terjatvah do bank z originalno zapadlostjo krajšo od 3 mesecev, se lahko uporabi stopnja kreditnega tveganja 20 % razen pri bankah, ki so ocenjene z B- ali nižje.

Tabela 5: Ocena banke, stopnja za banko in stopnja za terjatve pod 3 m

Ocena banke	AAA do AA-	A+ do A-	BBB+ do BBB-	BB+ do B-	pod B-	nerangirano
Stopnja za banko	20 %	50 %	50 %	100 %	150 %	50 %
Stopnja za terjatve pod 3 m	20 %	20 %	20 %	100 %	150 %	20 %

Vir: Janevska & Rotovnik, Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva, 2002, str. 4.

- Pri mednarodnih razvojnih bankah se uporabi stopnja kreditnega tveganja 0 %, če so izpolnjeni določeni kriteriji (večina zunanjih ratingov je AAA, večina delničarjev so

države z dolgoročno oceno kreditne sposobnosti AA ali več, zadostna raven kapitala in likvidnosti).

- Terjatve do pravnih oseb javnega sektorja (angl. *Public Sector Enterprises*) se obravnavajo kot terjatve do bank (z izjemo prednostne obravnave kratkoročnih terjatev do teh oseb – ni dovoljeno).
 - diskrecijska pravica – terjatve do teh oseb se pod jurisdikcijo, kjer so ustanovljene, lahko obravnavajo kot terjatve do države. Kriterij za takšno odločitev naj bi bila zmožnost financiranja pravnih oseb javnega sektorja (primerljivost z državnim financiranjem).

c) **Terjatve do podjetij.** Med največje pomanjkljivosti Baselskih standardov lahko nedvomno uvrstimo neupoštevanje različne kvalitete podjetij, pri določanju uteži za tehtanje terjatev do njih. Podjetja se namreč uvršča v najslabši razred, ne glede na njihovo dejansko boniteto. V novi kapitalski shemi je predvideno, da se tudi za tehtanje terjatev do podjetij začne uporabljati zunanje ratinge, ki nedvomno bolj realistično izražajo oceno tveganosti. Poseben pomen pa se daje tokrat tudi manjšim in srednjim podjetjem, katerim (težava, ki pri tem nastopi je, da je malo podjetij ocenjenih s strani zunanjih rating agencij, zato se iščejo metode, po katerih bi se uporabljale lastne ocene bank, ki bi se prevajale v primerljive ocene rating agencij) naj bi zaradi zelo pomembne vloge v gospodarstvu (generatorji rasti in delovnih mest), priznali nižjo kapitalsko zahtevo (Sušnik, 2001, str. 29 – 30).

- Bistvene spremembe pri obravnavi terjatev do podjetij (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 4): – stari sporazum ne upošteva različne kvalitete podjetij in predvideva za vsa podjetja stopnjo tehtanja 100 %, ne glede na njihovo dejansko boniteto. Nov kapitalski sporazum popravlja to napako z uvedbo stopnje kreditnega tveganja 20 % oz. 50 % za podjetja z visoko boniteto in stopnje kreditnega tveganja 150 % za najslabše ocenjena podjetja (pod BB-). Standardna stopnja kreditnega tveganja za podjetja je še vedno 100 %, kot je v tabeli 6.

Tabela 6: Ocena podjetja in stopnja

Ocena podjetja	AAA do AA-	A+ do A-	BBB+ do BB-	pod B-	nerangirano
Stopnja	20 %	50 %	100 %	150 %	100 %

Vir: Janevska & Rotovnik, Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilnius, Litva, 2002, str. 4.

- Podobno kot pri bankah tudi pri podjetjih te spremembe pomenijo, da ima podjetje teoretično lahko nižjo (ugodnejšo) stopnjo tveganja od države, kjer ima sedež.
- Problem bolj ugodne obravnave neocenjenih podjetij (100 %) v primerjavi z najslabše ocenjenimi podjetji (150 % za BB- in nižje):
 - dejstvo, da je podjetje neocenjeno, ne pomeni, da je tudi bolj tvegano,
 - možnost, da se slaba podjetja odločijo biti neocenjena namesto imeti oceno BB- ali manj, je eliminirana z diskrepcijo nadzornih institucij, da lahko zahtevajo višjo stopnjo kreditnega tveganja (nad 100 %) za neocenjena podjetja, če se to izkaže za potrebno.

d) **Terjatve zavarovane z zastavo premoženja in višje kategorije tveganja.** Terjatve zavarovane s stanovanjsko hipoteko bodo deležne 40 % in ne več 50 % uteži za tveganje. Terjatve s hipoteko na poslovne nepremičnine pa bodo tehtane z višjo, 75 % utežjo, izjemoma ob izpolnjevanju strogih pogojev pa lahko tudi z nižjo, 40 %. V višjo kategorijo tveganja, ki

jo predstavlja nova 150 % utež, se bodo uvrstile terjatve do držav, podjetij in bank, ki bodo imele prenizke ratinge (odbor bo določil mejne ocene različnih rating agencij, ki bodo lahko sodelovale pri ocenjevanju podjetij), zraven pa se bodo uvrstile tudi vse nezavarovane terjatve, katerih poplačilo je v zamudi več kot 90 dni (Rubin, 2002, str. 35 – 36).

e) **Tehnike za zmanjševanje kreditnega tveganja.** Sem se uvrščajo različne oblike zavarovanja terjatev, garancij, kreditnih derivatov, pogodb o pobotu ipd., s katerimi zmanjšujemo izpostavljenost kreditnemu tveganju. Cilj nove ureditve je predvsem razširiti priznavanje različnih oblik teh tehnik ter s tem prispevati k njihovem nadaljnjem razvoju. Z namenom, da bi zagotovili dolgoročno uporabo nove kapitalske sheme, v luči razvoja novih inovacij na tem področju, se kapitalska obravnava namesto na oblike tehnik osredotoča na njihov ekonomski učinek ter karakteristike tveganj (Overview of The New Basel Capital Accord, 2001, str. 15). Pri različnih oblikah zavarovanj je predpogoj za zmanjšanje kapitalskih zahtev, izpolnjevanje kvalitativnih pogojev v zvezi z instrumentom zavarovanja in banko, ki omenjeni instrument uporablja. Kot ustrezna zavarovanja se štejejo poleg depozitov pri banki tudi dobro rangirani vrednostni papirji različnih izdajateljev, delnice vključene v glavni indeks, zlato idr. (v Baselskih standardih se kot ustrezno zavarovanje šteje le denar in vrednostni papirji izdani s strani vlad OECD, oseb javnega sektorja iz OECD, ki niso del njihovih osrednjih vlad ter multilateralnih razvojnih bank). V odvisnosti od izpolnjevanja strogo predpisanih pogojev bo utež, s katero se bo nadomestila utež zavarovanega dela terjatve enaka 0 %, 10 % ali 20 % (Sušnik, 2001, str. 32).

f) **Obravnava zunajbilančnih postavk ostaja v novem kapitalskem sporazumu nespremenjena z nekaj izjemami** (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 4 – 5):

- za kratkoročne potencialne obveznosti z originalno zapadlostjo do 1 leta se uporabi konverzijski faktor 20 % (prej 0 %), nad 1 letom se uporabi konverzijski faktor 50 %,
- konverzijski faktor 0 % se uporabi samo za potencialne obveznosti, ki so brezpogojno preklicne,
- konverzijski faktor 100 % se uporabi za repo posle.

g) **Listinjenje (sekuritizacija).** Ena izmed pomanjkljivosti starih Baselskih standardov izhaja iz ugotovitve, da praktično enako ekonomsko tveganje zahteva različno kapitalsko pokritost v odvisnosti od bančnega posla. Banke s pomočjo tehnik, kot je listinjenje, lahko med svojimi objavljenimi rezultati prikazujejo nominalno visoke koeficiente kapitalske ustreznosti, ki prikrivajo dejansko kapitalsko šibkost, zaradi podcenjevanja njihovega dejanskega ekonomskega tveganja. V novi kapitalski shemi naj bi se temu izognili z uporabo zunanjih ratingov za določanje kapitalskih zahtev za listinjeno premoženje (Sušnik, 2001, str. 32).

Čeprav naj bi bile kapitalske zahteve, izračunane ob uporabi standardiziranega pristopa v povprečju večje, v primerjavi s tistimi, izračunanimi ob uporabi obeh pristopov temelječih na internih ratingih, bo uporaba standardiziranega pristopa verjetno širša. To še posebej velja za banke iz tistih držav, kjer se bolj razvite sofisticirane oblike upravljanja s tveganji ne uporabljajo v večji meri. Prednost standardiziranega pristopa je predvsem njegova enostavnost, ki pa nujno vodi v njegovo manjšo natančnost. Kljub temu naj bi metodološke spremembe, glede na opravljene analize, prinesle zmanjšanje kapitalskih zahtev, predvsem pa bodo bolj ustrezale dejanskemu ekonomskemu tveganju, kot je to značilno za sedanji sistem (Rubin, 2002, str. 32).

3.1.2.1.2 Pristop temelječ na internih ratingih – IRB pristop

Sistem internih ratingov (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- interni rating je indikator kreditnega tveganja posameznega komitenta,
- v okviru IRB pristopa banka izdela lasten sistem internih ratingov, ki mora biti v skladu z minimalnimi kriteriji, ki jih postavlja Novi kapitalski sporazum (npr. za podjetja predlog sporazuma predvideva 8 bonitetnih razredov v okviru sistema internih ratingov; pri nas se sedaj komitenti razvrščajo v pet bonitetnih skupin),
- rating kriteriji morajo biti verodostojno oblikovani in rezultirati v diverzifikacijo tveganja (v Sloveniji so npr. med podjetji razvrščenimi v najvišji razred A hkrati največje razlike).

Glavne značilnosti IRB pristopa (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

Skupine izpostavljenosti:

- v okviru IRB pristopa Novega kapitalskega sporazuma določa osnovne skupine izpostavljenosti (države, banke, podjetja, majhni dolžniki, izpostavljenost iz naslova lastniških instrumentov, projektnega financiranja, listinjenja) na katere banka razdeli izpostavljenosti, ki izvirajo iz bančne knjige (angl. *banking book*),
- sporazum podaja definicije za posamezne skupine, na podlagi katerih se opravi klasifikacija izpostavljenosti, čeprav se je v določenih primerih težko odločiti za uvrstitev izpostavljenosti v določeno skupino,
- za vsako izmed skupin predvideva posebno metodologijo za izračun kapitalskih zahtev v okviru IRB pristop. Za države, banke in podjetja je metodologija enotna in v glavnem že dodelana, medtem ko za ostale skupine izpostavljenosti še potekajo usklajevanja.

Vhodni podatki v okviru IRB pristopa (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- IRB pristop opredeljuje tri komponente tveganja, ki predstavljajo glavne vhodne podatke za metodologije v okviru IRB pristopa:
 - PD - verjetnost neplačila (angl. *Probability of Default*) - ocena verjetnosti, da dolžnik ne bo poravnal svoje obveznosti na podlagi kvantitativnih informacij (računovodski izkazi) in kvalitativnih informacij (ocena kakovosti managementa dolžnika, lastniška struktura). V sporazumu znaša časovni horizont za oceno PD eno leto.
 - LGD - verjetna izguba v primeru neplačila (angl. *Loss Given Default*) – izraženo v odstotku od izpostavljenosti (upoštevati zavarovanja, prednostne pravice) za vsak posamezni interni rating.
 - EAD – izpostavljenost ob neplačilu (angl. *Exposure at Default*) – izraža dejavnik odvisnosti velikosti izgube od zneska izpostavljenosti banke v trenutku neplačila (praviloma enaka nominalnemu znesku, v primeru odprtih kreditnih linij pa je potrebo upoštevati tudi pričakovane prihodnje odlive iz naslova neizkoriščenega dela kreditne linije).
- Uteži za tehtanje kreditnega tveganja se v okviru metodologije za vsako skupino izpostavljenosti izračunajo kot funkcija vhodnih podatkov.

Dva pristopa v okviru IRB pristopa glede na način pridobitve vhodnih podatkov (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- osnovni pristop (angl. *foundation approach*):

- PD - banka sama oceni PD;
- LGD - banka oceni z uporabo standardiziranih pravil, ki jih postavi nadzorna institucija – osnovo predstavljajo značilnosti transakcije z upoštevanjem obstoja in vrste zavarovanja;
- EAD - banka oceni z uporabo standardiziranih pravil, ki jih postavi nadzorna institucija;
- naprednejši pristop (angl. *advanced approach*):
 - PD, LGD in EAD oceni banka sama na podlagi trdnih podatkov in analize, ki jo je moč preverjati tako v banki kot s strani nadzorne institucije.

Dejavnika zapadlosti in koncentracije (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- V okviru IRB pristopa je potrebno pri ugotavljanju izpostavljenosti tveganju upoštevati tudi:
 - zapadlost obveznosti (angl. *maturity*) – kratkoročne obveznosti so manj tvegane, upošteva se pogodbeni zapadlost;
 - koncentracijo izpostavljenosti do dolžnikov oz. skupine povezanih dolžnikov (angl. *granularity*) – večja diverzifikacija portfelja (manjša 'zrnatost' portfelja), manjše tveganje (v okviru novega sporazuma še potekajo diskusije o morebitni izločitvi tega dejavnika z namenom poenostavitve pristopa in vključitvi spremljanja in nadzora koncentracije skozi steber II).

Zavarovanja (angl. *collateral*)

Nov sporazum širše definira pojem zavarovanja od obstoječega sporazuma in hkrati določa minimalne kriterije, ki morajo biti izpolnjeni za priznanje zavarovanja (nizka korelacija z osnovno izpostavljenostjo, trdna pravna podlaga, mehanizmi notranjih kontrol, politika upravljanja s tveganji, vrednotenje, nizka koncentracija ...).

Zavarovanja, ki se lahko uporabijo za zmanjšanje kreditnega tveganja (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- finančna zavarovanja (angl. *financial collateral*):
 - v okviru standardiziranega in osnovnega IRB pristopa za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje se kot primerna zavarovanja štejejo gotovina in depoziti pri banki, dobro ocenjeni vrednostni papirji, lastniški vrednostni papirji, ki so vključeni v glavne borzne indekse ali ki kotirajo na priznanih borzah, vzajemni skladi,
 - v okviru naprednejšega IRB pristopa ni omejitev glede zavarovanj, ki se upoštevajo za zmanjšanje kreditnega tveganja.
- materialna zavarovanja (angl. *physical collateral*):
 - v okviru standardiziranega in osnovnega IRB pristopa se za zmanjšanje kreditnega tveganja upoštevajo stanovanjske hipoteke z utežjo 40 % ter komercialne hipoteke z utežjo 50 %, če izpolnjujejo stroge kriterije, ki pa jih bo v praksi težko izpolniti,
 - v okviru naprednejšega IRB pristopa ni omejitev glede uporabe materialnih zavarovanj za zmanjšanje kreditnega tveganja.
- garancije in kreditni derivativi – vse večja uporaba teh instrumentov v svetu; gre za nepreklicna zavarovanja, ki se nanašajo na točno določeno izpostavljenost,
- angl. *on-balance sheet netting* – izpolnjeni morajo biti določeni kriteriji (pravna podlaga, določljivost terjatev in obveznosti, ki so predmet pogodbe, spremljanje in kontrola izpostavljenosti na neto osnovi,...).

Novi sporazum predvideva dva pristopa za obravnavo zavarovanja (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 5 – 8):

- preprostejši pristop (angl. *simple approach*);
 - primeren za banke, ki v manjši meri uporabljajo zavarovanja, saj omogoča manjše kapitalske olajšave kot zahtevnejši pristop,
 - nadaljuje pristop substitucije (zamenjava uteži osnovne izpostavljenosti z utežjo zavarovanja) iz sedanjega Kapitalskega sporazuma z uvedbo praga v višini 20 % pri tehtanju zavarovanja (razen v izrecno določenih primerih oz. pogojih),
 - zavarovanje mora biti dano do zapadlosti obveznosti (angl. *maturity mismatch* ni dovoljen) in mora biti vrednoteno najmanj polletno.
- zahtevnejši pristop (angl. *comprehensive approach*):
 - tehnično bolj zahteven,
 - dnevno vrednotenje in vzdrževanje kritja,
 - pri izračunu kapitalskih zahtev temelji na uporabi t.i. angl. *haircuts*. Le-ti omogočajo upoštevanje razlike med vrednostjo izpostavljenosti in vrednostjo zavarovanja, ki nastane med časom, ko bi stranka morala poravnati svojo obveznost, vendar tega ne stori, in časom, ko banki uspe unovčiti zavarovanje,
 - t.i. angl. *haircuts* se nanašajo na osnovno izpostavljenost (angl. *exposure haircuts*), zavarovanje (angl. *collateral haircuts*) in valutno neusklajenost med osnovno izpostavljenostjo in zavarovanjem (angl. *FX haircuts*),
 - novi sporazum predvideva dve vrsti angl. *haircuts*-ov:
 1. standardizirani, ki jih definira Baselski komite za bančni nadzor v odvisnosti od vrste in bonitete instrumenta, izdajatelja, preostale zapadlosti,
 2. angl. *haircuts* na podlagi lastnih internih modelov tržnih tveganj, ki bodo pridobili soglasje nadzorne institucije.

3.1.2.2 Uvedba kapitalskih zahtev za operativno tveganje

V prvi steber se po novem vključuje tudi operativno tveganje, saj je bolj merljiv kot ostale vrste tveganj, ki v prvi steber niso vključeni (kot na primer tveganje obrestne mere ipd). Praksa je pokazala, da je veliko bank propadlo ravno zaradi podcenjevanja operativnega tveganja. Zaradi tega bodo morale banke identificirati različne vrste operativnega tveganja s katerimi se srečujejo ter vzpostaviti sisteme njegovega merjenja, spremljanja in poročanja. Novi kapitalski sporazum predvideva tri metode za merjenje operativnega tveganja in sicer (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 1):

- Enostaven pristop (angl. *Basic Indicator Approach*). Kapitalska zahteva pri tem pristopu se pridobi s produktom med bruto dohodkom in Alfa faktorjem (le-ta je predlagan v višini med 15 – 20 %).
- Standardiziran pristop. Le-ta zahteva, da banka razdeli svoje poslovanje v osem poslovnih področij ter ugotovi bruto dohodek za vsako izmed njih. Za namen izračuna kapitalske zahteve je potrebno bruto dohodek vsakega poslovnega področja pomnožiti z Beta faktorjem.
- Pristop z internimi modeli (angl. *Advanced Measurement Approach*). Le-ta zahteva uporabo internih sistemov banke za merjenje različnih vrst izgub iz naslova operativnega tveganja.

Definicija operativnega tveganja se glasi: »Operativno tveganje, je tveganje neposredne ali posredne izgube, ki je posledica neustreznih ali slabih postopkov, napak ljudi in sistemov, ali pa so posledica zunanjih dejavnikov«. Taka definicija vključuje tudi pravna/zakonodajna

tveganja, izključena pa so strateška in sistemska tveganja in tveganja zaradi slabega imena organizacije (The New Basel Capital Accord, 2001, str. 94). Pri operativnem tveganju je največ novosti, iz razloga, ker je tu problematično skoraj vse: prepoznavanje, merjenje oz. ocenjevanje, natančno definiranje in obvladovanje.

Pomen operativnega tveganja je v mnogih bankah zelo velik, saj jih nemalo ocenjuje, da je glede na izpostavljenost tveganju, operativno tveganje celo drugo največje tveganje, takoj za kreditnim in še pred tržnim tveganjem, če ga merimo po višini kapitalske zahteve (odvisno je predvsem od vrste poslov, s katerimi se banke ukvarjajo). V bankah, ki se usmerjajo zlasti na upravljanje sredstev ali posle plačilnega prometa, operativno tveganje lahko predstavlja celo največjo izpostavljenost morebitnim izgubam (Majič, 2002, str. 57). Operativno tveganje se razlikuje od drugih tveganj, saj se praviloma ne pojavi neposredno kot izguba pričakovanega uspeha, ampak se pojavi v samem poteku izvajanja bančnih dejavnosti, temu primeren pa je tudi sam proces obvladovanja takega tveganja (Majič, 2002, str. 49). Merjenje operativnega tveganja je povezano s problemom njegove kvantifikacije. Dejavniki operativnega tveganja so večinoma interne narave (kvaliteta notranje revizije, obseg poslovanja, število transakcij, stopnja storjenih napak ipd.), pri čemer korelacija med dejavniki in višino tveganja večinoma ni znana, zaradi česar je merjenje tveganja onemogočeno (Majič, 2002, str. 59). Ne glede na to pa obstajajo nekateri kvantitativni indikatorji, ki lahko služijo kot približki za merjenje operativnega tveganja, v primerih, ki jih je sicer nemogoče kvantitativno ovrednotiti (Sušnik, 2001, str. 34).

Dogodki, iz katerih izhaja operativno tveganje so lahko (Working Paper on the Regulatory Treatment of Operational Risk, 2001, str. 21 – 23):

- Notranje goljufije (kraje, namerno poročanje napačnih pozicij trgovanja, notranje trgovanje za dealerjev zasebni račun...).
- Kriminal od zunaj (ropi, vdor hackerjev v sisteme bank...).
- Delovni postopki zaposlenih in varovanje delovnih mest (zaposleni ne zaklene svojega računalnika, ko odide, zaupno gradivo ni pod ključem...).
- Neustrezno poslovanje s komitenti, neustrezni produkti, neustrezne poslovne prakse (pranje denarja, nepooblaščen prodajanje produktov, kot je recimo depozit z višjo obrestno mero znancu, zloraba zaupnih podatkov določenega komitenta...).
- Poškodovanje osnovnih sredstev, ki omogočajo poslovanje zaradi naravnih ali drugih dogodkov (potresi, poplave, terorizem...).
- Odpovedi poslovnih aplikacij, prekinitev poslovanja.
- Napačno izvajanje in upravljanje s poslovnimi procesi (napačnih podatkov, nepopolna dokumentacija, nepooblaščen dostop do podatkov o računih ali komitentih...).

Nekaj primerov uresničenega operativnega tveganja iz preteklosti, ki kažejo na resnost problema (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 8):

- Lehman Bros – borzni posrednik, je osumljen, da je oškodoval svoje stranke za 277 mio USD;
- Allied Irish Bank – zaradi notranje goljufije so izgubili 700 mio USD;
- UBS Earburg – izguba 50 mio USD zaradi napačnega trgovanja.

Obstaja velik interes, da bi čimveč bank uporabljale prav AMA pristope. AMA pristopi bodo namreč bankam omogočili izračunavanje kapitalske ustreznosti za operativno tveganje, glede na lastne ocene tveganja (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 12).

Faktorji operativnega tveganja so razdeljeni na (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 14):

- zunanje faktorje kot so: izguba ugleda, težave z dobavitelji, kriminal, naravne katastrofe in
- notranje faktorje kot so: neustrezni postopki delovanja, nepopolni informacijski sistemi in tehnologija, neupoštevanje pogodb, goljufije in kraje s strani zaposlenih, slaba notranja kontrola.

AMA (angl. *Advanced Measurement Approaches*) - (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 12)

AMA pristopi so izmed vseh najbolj občutljivi na tveganje. Nastali so kot posledica spoznanja, da so banke že same razvile marsikateri tovrsten pristop, ki bi ga bilo škoda prepovedati. Kapitalske zahteve, na podlagi AMA pristopov bodo temeljile na ocenah operativnega tveganja, do katerih bodo banke same prišle s pomočjo svojih internih metod merjenja tveganja. To pomeni, da bodo uporabljale outpute svojih internih sistemov merjenja, ki pa bodo morali ustrezati kvantitativnim in kvalitativnim standardom baselskega komiteja. Kvalitativni standardi se nanašajo na okolje upravljanja z operativnim tveganjem, procese in poskuse nadzora tveganja, kvantitativni standardi pa morajo zagotoviti, da se bodo vsi podatki o izgubi banke lahko porazdelili med poslovna področja in vrste dogodkov, ki jih bo opredelil baselski komite.

Enostavni pristop (angl. *Basic Indicator Approach*)

Ta pristop bo lahko uporabljala vsaka banka ne glede na kompleksnost poslovanja, saj zanj ni potrebno izpolnjevati nobenih posebnih pogojev. Seveda bodo banke morale izpolnjevati osnovna načela dobre bančne prakse, kot podrobneje navaja baselski »Priročnik za uveljavljanje primerne upravljanja in nadzora nad operativnim tveganjem« (Sound practices for the Management and Supervision of Operational Risk, 2003).

Banke, ki bodo uporabljale Enostaven pristop morajo imeti kapital za operativno tveganje enak produktu med predpisanim fiksnim odstotkom (α) povprečnega letnega bruto prihodka zadnjih treh let⁶. Prikaz izračuna na naslednji način (BIS, 2003a):

$$K_{EP} = BP \cdot \alpha \quad (2)$$

K_{EP} = kapitalska zahteva za operativna tveganja pri Enostavnem pristopu,

BP = povprečni letni bruto prihodek v zadnjih treh letih,

α = 15 % - vrednost je predpisana s strani Komiteja in se nanaša na višino zahtevanega kapitala na nivoju industrije.

Standardiziran pristop (angl. *The Standardised approach*) – (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 12)

Pri standardiziranem pristopu so bančne aktivnosti razdeljene v osem poslovnih področij. Za vsako poslovno področje je predviden poseben indikator, ki predstavlja velikost bančnih aktivnosti na tem področju. Indikator oziroma bruto dohodek (angl. *gross income*) predstavlja oceno poslovnih operacij s čemer je možno oceniti izpostavljenost za operativno tveganje po posameznih poslovnih področjih. Bruto dohodek je seštevek neto obrestnega

⁶ Komite predlaga naslednjo definicijo bruto prihodka: bruto prihodek = neto obrestni prihodek + neto neobrestni prihodek.

prihodka in neto neobrestnega prihodka. Ta mera naj bi odražala dohodek pred odštetjem operativnih izgub. Kapitalska zahteva se izračuna za vsako poslovno področje tako, da se bruto dohodek pomnoži z Beta faktorjem, ki se nanaša na to poslovno področje, katera so prikazana v spodnji tabeli 7. Na koncu se posamezne produkte sešteje.

Tabela 7: Aktivnosti bank

Poslovna področja	Indikator	Beta faktor v %
Podjetniško financiranje – angl. <i>Corporate finance</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	18 %
Posli trgovanja – angl. <i>Trading and sales</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	18 %
Poslovanje s prebivalstvom – angl. <i>Retail Banking</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	12 %
Komercialno bančništvo – angl. <i>Commercial banking</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	15 %
Plačilni instrumenti – angl. <i>Payment and settlement</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	18 %
Agentske storitve – angl. <i>Agency services and custody</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	15 %
Upravljanje s sredstvi – angl. <i>Asset management</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	12 %
Posredovanje pri kupoprodaji VP za prebivalstvo – angl. <i>Retail brokerage</i>	Bruto dohodek – angl. <i>Gross income</i>	12 %

Vir: Janevska & Rotovnik, Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilniusu, Litva, 2002, str. 12.

Celotna kapitalska zahteva je izračunana kot vsota delnih kapitalskih zahtev po posameznik poslovnih področjih in jo lahko izrazimo z naslednjo formulo (BIS, 2003a):

$$KZ_{KSP} = \sum (BP_{1-8} \cdot \beta_{1-8}) \quad (3)$$

kjer je:

KZ_{ksp} = celotna kapitalska zahteva za operativno tveganja pri Standardiziranem pristopu,
 BP_{1-8} = bruto prihodek za vsakega izmed osmih poslovnih področij – upošteva se letno povprečje zadnjih treh let,

β_{1-8} = fiksni odstotek, predpisan s strani Komiteja, ki se nanaša na višino zahtevanega kapitala v primerjavi z višino bruto prihodka za posamezno poslovno področje.

Banke, ki bodo hotele uporabljale Standardiziran pristop bodo morale izpolnjevati naslednje standarde (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 13):

- Banka mora imeti urejene dokumentirane in neodvisno upravljanje s tveganji z jasno določeno poslovno politiko banke ter postopke v zvezi z operativnim tveganjem.
- Uprava in višji management morata aktivno spremljati postopke v zvezi z operativnim tveganjem.
- Urejeno mora biti redno poročanje o operativnem tveganju vsem nivojem managementa.

- Zagotovljeno mora biti redno spremljanje procesov v zvezi z operativnim tveganjem s strani notranje revizije.
- Banka mora imeti urejene sisteme prepoznavanja možnega operativnega tveganja.
- Banka mora imeti izdelane kriterije uvrstitve svojih poslovnih aktivnosti v standardiziran okvir poslovnih področij, s pomočjo katerih bo lahko izračunavala kapitalske zahteve.

Napredni pristopi (angl. *Advanced Measurement Approaches*), ki se deli, kot je prikazano na sliki 4:

- pristop z internim merjenjem (angl. *Internal Measurement Approach*),
- točkova pristop (angl. *Scorecard Approach*),
- pristop s statistično porazdelitvijo izgube (angl. *Loss Distribution Approach*).

Uporaba Naprednih pristopov je pogojena samo z izrecno odobritvijo bančnih nadzornih oblasti. Banke, ki bodo hotele uporabljati Pristope na osnovi internih modelov pa bodo morale poleg zgornjih izpolnjevati še celo vrsto drugih zahtev, ki se nanašajo na: upravljanje s tveganji, resursi, podatki, vlogo uprave, poročanja, ipd... (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 13).

3.1.2.3 Tržna tveganja

Za merjenje kapitalske zahteve za tržna tveganja ostajata oba možna pristopa (Standardiziran pristop in Pristop temelječ na internih modelih), glede na stari sporazum nespremenjena.

V Banki za mednarodne poravnave v Baslu, študije iz empirične raziskave kažejo, da je (Krumberger, 2000, str. 73):

- kreditno tveganje najpomembnejše, saj naj bi kar 50 - 60 % vseh bančnih problemov izhajalo iz tega naslova,
- drugo najpomembnejše tveganje je operativno tveganje, ki ima 30 - 40 % delež,
- tržna tveganja, ki ga predstavljata predvsem obrestno in valutno tveganje, pa sledijo na tretjem mestu z 10 % deležem.

Izvedeni finančni instrumenti

Izvedeni finančni instrumenti (ang. *financial derivatives*) so instrumenti, katerih vrednost je vezana na neko sredstvo (na primer na vrednostne papirje podjetij). Vrednost instrumentov je odvisna od spreminjanja vrednosti teh sredstev – njihove cene na finančnih trgih. Instrumenti omogočajo ločeno trgovanje s tveganji, vezanimi na ta sredstva, torej omogočajo povečanje, prenos tveganj in zavarovanje pred njimi (Šturm, 2002, str. 5).

Na ta način se kreditna tveganja umetno prevedejo v tržna tveganja, kjer imajo banke možnost uporabe internih modelov, ki pa so kapitalsko precej manj zahtevni od veljavnega regulatornega modela za kreditna tveganja. Regulatorno kapitalsko arbitražo tako lahko banka uporablja za »kozmetične« olepšave svoje bilance, z namenom izpolnjevati regulatorno predpisano minimalno kapitalsko zahtevo. Težava, ki pri tem nastopi je, da se z njeno uporabo v aktivih bank poveča delež tistih sredstev, ki so bolj tvegana, kot je sklepati iz njihovega prispevka k tehtani tvegani aktivni. Z drugimi besedami, kvaliteta aktive se poslabša na račun izpolnjevanja minimalne kapitalske zahteve (Barle & Žunič, 2000, str. 98).

3.2 DRUGI STEBER – Regulativni nadzor

Poudarja vlogo nadzornih institucij pri preverjanju, ali banke pravilno ocenjujejo tveganja, ki so jim izpostavljena, in posledično zagotavljajo primerno kapitalsko ustreznost. Minimalne kapitalske zahteve, ki so opredeljene z 8 % kapitalskim koeficientom predstavljajo namreč le nujen pogoj, ki ga morajo banke izpolnjevati. V tem smislu steber II kvalitativno dopolnjuje kvantitativni steber I, ki opredeljuje minimalne kapitalske zahteve (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 18):

Vsebina stebra II je definirana s štirimi osnovnimi načeli regulatornega nadzora (The New Basel Capital Accord, 2001):

1. banke morajo oceniti kapital, ki ustreza tveganjem, ki jim je banka izpostavljena. Izdelano mora imeti politiko in postopke za identifikacijo tveganj, strategijo za upravljanje s tveganji ter sisteme kontrol, notranje revizije, postopke za samooceno kapitalske ustreznosti. Odgovornost za kapitalsko ustreznost banke nosi njeno vodstvo.
2. nadzorniki morajo preverjati ocene ustreznosti kapitala banke glede na tveganja, ki jim je banka izpostavljena. Nadzorna institucija preverja identifikacijo in spremljanje tveganj, podatke, na katerih banka ocenjuje svoja tveganja, seznanjenost vodstva, izvajanje testiranj za nazaj in testiranj izjemnih situacij, vlogo uprave, zakladništva, službe za upravljanje s tveganji v procesu upravljanja s tveganji in planiranja kapitala.
3. banke morajo znesek kapitala prilagajati tako, da vedno poslujejo nad regulatornim kapitalskim minimumom. V okviru tega načela imajo nadzorniki diskrecijsko pravico zahtevati višji količnik kapitalske ustreznosti.
4. nadzorniki morajo ukrepati takoj, ko se pojavi možnost, da kapital banke pade pod raven, ki je ocenjena za ustrežno. Ukrepi nadzornikov lahko zajemajo intenzivnejši nadzor nad banko, prepoved ali omejevanje izplačevanja dividend, zahteve po dodatnem kapitalu,...

Vloga nadzornih institucij

Spremembam, ki jih uvaja Novi kapitalski sporazum, se bodo poleg bank morale prilagoditi tudi nadzorne institucije v smislu pridobivanja znanja in sposobnosti za ocenjevanje in preverjanje internih modelov bank, sistemov internih ratingov, tehnik za upravljanje s tveganji, samoocene bank glede kapitalske ustreznosti, ter sodelovanja z drugimi nadzornimi institucijami (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 18).

Sestavina stebra II (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 18):

- Baselski komite se je zaradi raznolikosti med samimi bankami glede narave obrestnega tveganja, ki izvira iz bančnih postavk, procesov spremljanja, merjenja in upravljanja z obrestnim tveganjem, odločil za obravnavo tega tveganja v okviru stebra II.
- Nadzorne institucije z regulativnim nadzorom, ki predstavlja steber II, ugotavljajo, ali banke zagotavljajo ustrezno raven kapitala glede na obrestno tveganje, ki so mu izpostavljene.

Viri obrestnega tveganja (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 18 – 19):

- angl. *mismatch risk* – tveganje časovne neusklajenosti spremembe obrestne mere na aktivni in pasivni strani bilance,
- angl. *yield curve risk* – tveganje spremembe nagiba krivulje donosnosti (razlike v velikosti spremembe pri obrestnih merah na kratki in na dolgi rok),
- angl. *basis risk* – tveganje, da se obrestna mera instrumenta ne bo gibala v skladu s splošno ravnijo obrestnih mer z enako ali podobno zapadlostjo,
- angl. *option risk* – tveganje, da se bodo imetniki opcij zaradi sprememb obrestne mere odločili za izvršitev opcije.

Modeli za merjenje obrestnega tveganja iz bančnih postavk (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 19):

- Izбира modela, s katerim banke merijo obrestno tveganje, je odvisna od dejavnikov kot so organizacijska struktura, bančni produkti in storitve, pozicije med bančnimi postavkami, izpostavljenost banke posebnim dejavnikom tveganja, pomembnost tveganja in v povezavi s tem analiza stroškov nasproti koristim, ki jih ima banka z uporabo modela.
- Modeli, s katerimi banke najpogosteje merijo obrestno tveganje, ki izhajajo iz bančnih postavk:
 - angl. *gap analysis* – relativno enostaven model za merjenje t.i. angl. *mismatch risk-a*; primerja aktivno in pasivno stran bilance, ki ima zapadlost oz. novo določitev obrestne mere v določenem časovnem obdobju (oblikovanje razredov zapadlosti), in ugotavlja časovno neusklajenost med obema. Banka je izpostavljena tveganju padca obrestne mere v primeru hitrejšega spreminjanja obrestnih mer na aktivni strani, in obratno - banka je izpostavljena tveganju dviga obrestnih mer v primeru hitrejšega spreminjanja obrestnih mer na pasivni strani.
 - angl. *earnings simulations* – model, s katerim banka oceni spremembe v dohodkovnih in stroškovnih postavkah zaradi spremembe obrestnih mer, in iz tega učinek na dobiček.
 - angl. *economic value of equity* – model, s katerim banka oceni spremembe v vrednostih sredstev in obveznosti zaradi spremembe obrestnih mer, in iz tega učinek na bilančno vrednost banke.
- Ne glede na model, ki ga banka uporablja, mora poskrbeti za ustrezno dokumentiranost, kakovost in pravilnost vhodnih podatkov, razumljivost rezultatov, testiranja za nazaj in testiranja izjemnih situacij.
- Nadzorna institucija ugotavlja ustreznost upravljanja z obrestnim tveganjem glede na velikost banke in kompleksnost njenih aktivnosti ter nivo tveganja, ki ga banka prevzema. Pri oceni ustreznosti je poudarek tudi na osveščenosti, seznanjenosti in razumevanju s strani vodstva. V praksi se ravno slednje ugotavlja kot ena največjih pomanjkljivosti v procesu upravljanja z obrestnim tveganjem, ki izvira iz bančnih postavk.

3.3 TRETJI STEBER – Tržna disciplina

Tretji steber naj bi bil vzvod za varnost in transparentnost celotnega sistema. Nova kapitalaska shema razlikuje med temeljnimi in dodatnimi razkritji informacij, pri čemer so temeljna razkritja zavezujoča za vse banke, dodatna pa so pomembna za nekatere banke, v odvisnosti

od vrste njihove izpostavljenosti tveganjem in metod, ki jih uporabljajo za izračun kapitalske ustreznosti (mednarodno aktivne banke naj bi bile zavezane k objavljanju tako temeljnih kot dodatnih informacij). Izpolnjevanje obveznosti razkrivanja informacij po tretjem stebru, se smatra za enako pomembno, kot izpolnjevanje minimalne kapitalske zahteve. V primeru kršitev bodo posredovali nadzorniki, ki bodo poiskali primerne kazni oziroma rešitve za odpravo pomanjkljivosti. Banke bodo morale ob uveljavitvi tretjega stebra vsaj enkrat letno (po mnenju odbora je zaželeno, zaradi hitrega zastarevanja, izdajati informacije celo na polletni in ne samo na letni osnovi (Overview of The New Basel Capital Accord, 2001, str. 36) v svojih poslovnih poročilih razkriti pomembnejše kvantitativne in kvalitativne podrobnosti o svojem finančnem položaju, rezultatu, obvladovanju tveganj ipd. Obsežno razkritje podatkov in informacij je ena od minimalnih zahtev, pri pridobivanju nadzornega soglasja za uporabo katere izmed bolj sofisticiranih oblik merjenja tveganj in določanja kapitalske ustreznosti, ali pri uveljavljanju različnih kapitalskih »olajšav« in »odpustkov« (Sušnik, 2001, str. 36). Mišljena je seveda uporaba tehnik zmanjševanja tveganja (»olajšave«) in sekuritizacije sredstev (»odpustki«).

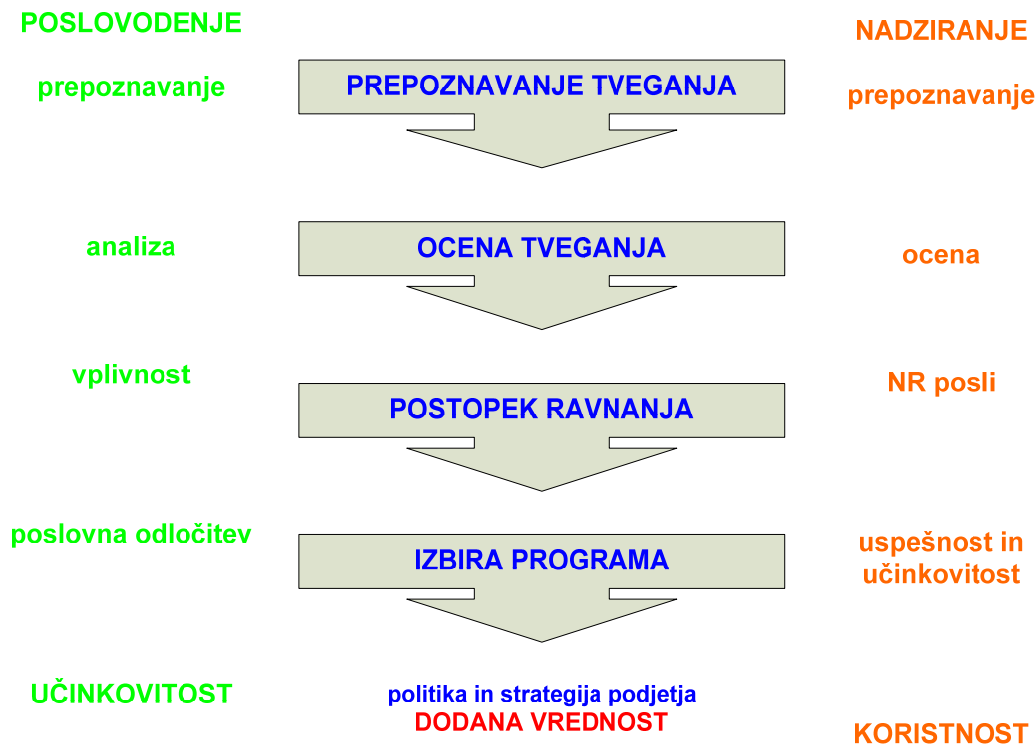
Žal pa tržna disciplina navadno ne deluje prav v tistih državah, kjer bi bilo to najbolj potrebno - to je v državah s šibkim nadzornim sistemom. Odprtje bančnega sektorja tuji konkurenci prispeva k okrepitvi učinkovite tržne discipline, saj večja konkurenca na trgu prisili tudi domače banke k izboljšanju njihovega poslovanja in k bolj preglednemu komuniciranju z vsemi zainteresiranimi javnostmi. K večji tržni disciplini bi največ prispevali predvsem tržni udeleženci sami. Razkritje in preglednost pa sta le potrebna, vendar ne tudi zadostna pogoja za učinkovito delovanje tržne discipline. Tržni udeleženci morajo biti motivirani, da analizirajo razpoložljive informacije. S tem, ko se odzivajo nanje, dosegajo večjo disciplino. Tržna disciplina namreč deluje v praksi le v primeru, če se udeleženci trga odzovejo na tržne signale s spremembo svojega vedenja (Slak, 2005, str. 37).

Računovodska razkritja so eden izmed elementov, ki lahko zadovoljijo zahteve tretjega stebra, vendar le-ta niso nadomestilo zanj. Če se podatki ne bodo razkrivali preko računovodskih izkazov, so le-ti lahko razkriti preko interneta ali preko javnih razkritij podatkov. Razkritij, ki spadajo pod tretji steber ni potrebno podvreči pregledom zunanje revizije, razen če niso del rednih računovodskih poročil. Bančni sektor pri zahtevah tretjega stebra najbolj skrbi, da bodo primorani razkrivati zaupne podatke in podatke, ki bi ogrozili njihov konkurenčni položaj. Kljub temu pa Baselski Komite meni, da meja med želenimi razkritji in zaščito zaupnih in konkurenčnih podatkov obstaja in, da se bankam ni treba bati za to. Razkritja naj bi se izvajala na polletni osnovi, razen če gre za zadeve širšega značaja (kot so recimo razkritja v zvezi z upravljanjem s tveganjem). Slednje naj bi se razkrivale enkrat na leto. Velike mednarodne banke naj bi razkrivale podatke o kapitalskih zahtevah na četrletni osnovi. Pomembno je vedeti, da se razkritja nanašajo na konsolidiran nivo bank v skupini, kar pomeni, da posameznim bankam v skupini ni potrebno izpolnjevati zahtev tretjega stebra. Tretji steber se namreč trudi prepoznati nivo konsolidacije, kjer bi se njegove zahteve lahko učinkovito izpolnjevale. Kljub temu pa imajo lokalni nadzorniki pravico zahtevati določena poročila tudi od bank, ki tvorijo konsolidiran del skupine. Kvalitativna razkritja so prav tako pomembna kot kvantitativna. Banka mora razkriti politiko in cilje upravljanja s tveganjem za vsako področje tveganja (kreditno tveganje, tržno tveganje...) in sicer (Janevska & Rotovnik, 2002, str. 20):

- strategijo in procese dela,
- strukturo in organizacijo upravljanja s tveganjem,
- obseg in vrsto sistema merjenja in poročanja o tveganju,

- politiko varovanja pred tveganji.

Slika 6: Povezava procesov dejavnosti v zvezi s tveganjem

Vir: Gradivo 11. dnevi slovenskega zavarovalništva, 25.10.2008.

V sliki 6 je prikazana povezava procesov dejavnosti v zvezi s tveganjem.

Razkritja v okviru tretjega stebra temeljijo na štirih osnovah, ki so potrebne za primerno oceno banke s strani tržnega udeleženca (Rotovnik, 2003, str. 6):

- obseg implementacije novega kapitalskega sporazuma v bančnih skupinah, ki je najnovejša kategorija razkritij. Dodali so jo, ker se je pokazala potreba po poučenosti tržnih udeležencev o tem, kako novi kapitalski sporazum sploh vpliva na bančno skupino ter kako se obravnavajo posamezne pravne enote bančne skupine.
- kapital, ki odraža varovanost banke pred potencialnimi izgubami, izhajajočimi iz njenega profila tveganosti.
- izpostavljenost tveganju, ki vsebuje informacije o tveganjih, s katerimi se banka sooča, ter metodami ocenjevanja teh tveganj.
- kapitalska ustreznost, ki povezuje prejšnji dve točki v smiselni kontekst. Pri vsakem elementu se razkritja delijo na kvalitativna in kvantitativna, kar je uveljavljena sistematična shema na vseh nivojih razkritij, ne glede na njihovo globino.

Najpomembnejša kvalitativna razkritja v zvezi z obsegom implementacije (Rotovnik, 2003, str. 7):

- Ime hierarhično najvišje pravne osebe v skupini, na katero se določila novega kapitalskega sporazuma še nanašajo.

- Oris razlik med posameznimi članicami⁷ bančne skupine z vidika konsolidacije na računovodskem in regulatornem področju, s kratkim opisom posameznih enot, sistematično razdeljenih po stopnji konsolidacije v skupini.
- Opis omejitev ali ovir glede prenosa sredstev in regulatornega kapitala znotraj skupine.

Najpomembnejša kvantitativna razkritja v zvezi z obsegom implementacije (Rotovnik, 2003, str. 7):

- Agregiran znesek⁸ presežka kapitala zavarovalniških podružnic, ki je vključen v kapital konsolidirane skupine.
- Agregiran znesek kapitalskih izgub pri vseh podružnicah, ki niso vključene v kapital konsolidirane skupine.
- Agregiran znesek vseh obresti zavarovalniških podružnic ter podatki teh podjetij kot so ime, sedež, razmerje glasovalnih pravic itd.

Najpomembnejša kvalitativna razkritja v zvezi s kapitalom (Rotovnik, 2003, str. 7):

- Povzetek pogojev in stanja glavnih lastnosti vseh kapitalskih instrumentov ter v tem okviru zlasti inovativnih, kompleksnih in hibridnih kapitalskih instrumentov.

Najpomembnejša kvantitativna razkritja v zvezi s kapitalom (Rotovnik, 2003, str. 8):

- Znesek temeljnega kapitala z ločenimi razkritji njegovih sestavin (vplačane navadne delnice, rezerve, inovativni instrumenti, ostali kapitalski instrumenti, presežek kapitala, zneski postavk, ki zmanjšujejo temeljni kapital, ipd.).
- Celoten znesek dodatnega kapitala I, dodatnega kapitala II in zneski postavk, za katere se obe vrsti kapitala zmanjšujeta.

Najpomembnejša kvalitativna razkritja v zvezi s kapitalsko ustreznostjo (Rotovnik, 2003, str. 8):

- Povzetek strategije in pristopa k ocenjevanju ustreznosti kapitala banke z vidika trenutnih in prihodnjih aktivnosti.

Najpomembnejša kvantitativna razkritja v zvezi s kapitalsko ustreznostjo (Rotovnik, 2003, str. 8):

- Kapitalska zahteva za kreditno tveganje glede na različne pristope (standardiziran pristop, IRB pristopi).
- Kapitalska zahteva za tržno tveganje glede na različne pristope (standardiziran pristop, interni modeli).
- Kapitalska zahteva za operativno tveganje glede na različne pristope (enostavni, standardizirani, napredni pristopi).
- Količnik kapitalске ustreznosti na konsolidiranem nivoju bančne skupine in na nivoju pomembnejših podružnic.

⁷ Med enote bančne skupine se štejejo zavarovalnice ter ostale finančne in komercialne podružnice.

⁸ Po tekoči knjigovodski vrednosti.

SKLEP

V diplomskem delu sem predstavila kronološko pot do Novega kapitalnega sporazuma – Basel II in ugotovila, če lahko v zastavljeni obliki doseže svoje cilje. Ta sporazum je prinesel nove možnosti za obvladovanje tveganj, to sta poleg kreditnega, še tržno in operativno tveganje. Banke potrebujejo za varno in dobro poslovanje zadostno količino kapitala. Baselski standard predpisuje velikost minimalne kapitalne zahteve v višini 8 % bančnega kapitalnega razmerja. Novi kapitalni sporazum Basel II, je v slovenski bančni prostor prinesel prilagajanje in usklajevanje naše zakonodaje z evropsko. S tem zagotavlja izenačenost slovenskih bank z bankami iz EU. Banke so nas tako razveselile z nižjimi cenami nakazil v tujino, manjšim operativnim tveganjem, povečale varnost naših naložb v banke, ter s povečano hitrostjo prenosa. V Evropski uniji pa je opazna izrazitejša usmeritev bank na individualno servisiranje privatnih strank.

Novi kapitalni sporazum – Basel II, je odpravil največje slabosti Basela I, predvsem pa prinesel vrsto novosti in sicer, večje priznavanje internih sistemov bank za oceno tveganj, selitev poudarka iz regulative na nadzor, večja vloga tržnih udeležencev, fleksibilnost pravil, spodbude za boljše upravljanje s tveganji, z namenom zagotoviti enake možnosti, ter večja občutljivost na tveganja in s tem bolj kompleksna pravila. Basel II je zasnovan na treh komplementarnih stebrih, na kvantitativnem stebru imenovanem minimalne kapitalne zahteve in na dveh kvalitativnih stebrih, imenovanih regulativni nadzor in tržna disciplina. Prinesel je velike spremembe na področju mednarodne bančne regulative, ter na področju kapitala in kapitalne ustreznosti bank. Največji poudarek daje bančni interni kontroli, managementu, bančnemu nadzoru ter tržni disciplini. Novi sporazum se osredotoča na mednarodno aktivne banke, vendar pa so njegova osnovna načela uporabna za vse banke, ne glede na raven njihove kompleksnosti oziroma sofisticiranosti. Novi sporazum je uvedel cel spekter od enostavnih do naprednih pristopov za merjenje kreditnega, prvič pa tudi operativnega tveganja, pri določanju velikosti minimalne kapitalne zahteve. Gre za fleksibilno strukturo, v kateri banke podvržene nadzoru lahko uporabijo pristop, ki najbolj ustreza njihovem načinu poslovanja in njihovi izpostavljenosti do tveganja. Bolj napredne metode omogočajo natančnejše merjenje tveganja in temu primerno omogočajo višje nagrade za banke. Novi sporazum je bolj procesno orientiran in ne več tako predpisujoč, kot je bilo značilno za stare Baselske standarde. Odbor meni, da bodo prednosti novega sporazuma, v katerem je kapital tesneje povezan s tveganji, večje od stroškov, posledica pa bo varnejši, stabilnejši in bolj učinkovit bančni sistem.

Upravljanje s kreditnimi tveganji, je na podlagi raziskave, najpomembnejše, saj naj bi kar 50 – 60 % vseh bančnih problemov izhajalo iz tega naslova. Banke si lahko na podlagi novega sporazuma za merjenje kapitalne zahteve za kreditno tveganje, izberejo med dvema pristopoma, in sicer med standardiziranim in pristopom temelječem na internih ratingih (IRB pristop). Izpostavljenost kreditnemu tveganju se v okviru standardiziranega pristopa še vedno meri v okviru definiranih stopenj kreditnega tveganja, s tem da predlagani pristop poleg obstoječih stopenj (0 %, 20 %, 50 % in 100 %), uvaja dodatno 150 % tehtanje za najnižje rangirane dolžnike in dolgove z več kot 90 - dnevno zamudo pri plačilu. Čeprav naj bi bile kapitalne zahteve, izračunane ob uporabi standardiziranega pristopa v povprečju večje, v primerjavi s tistimi, izračunanimi ob uporabi obeh pristopov temelječih na internih ratingih, bo uporaba standardiziranega pristopa verjetno širša. To še posebej velja za banke iz tistih držav, kjer se bolj razvite sofisticirane oblike upravljanja s tveganji ne uporabljajo v večji meri. Prednost standardiziranega pristopa je predvsem njegova enostavnost, ki pa nujno vodi v njegovo manjšo natančnost. Kljub temu naj bi metodološke spremembe, glede na opravljene

analize, prinesle zmanjšanje kapitalskih zahtev, predvsem pa bodo bolj ustrezale dejanskemu ekonomskemu tveganju, kot je to značilno za sedanji sistem.

Operativno tveganje je za banke strateškega pomena, saj je tudi na podlagi raziskave ugotovljeno, da predstavlja kar 30 – 40 % delež. Banke si lahko na podlagi novega sporazuma za merjenje kapitalske zahteve, za operativno tveganje, izberejo med tremi pristopi, in sicer med enostavnim, standardiziranim in naprednim pristopom za merjenje tvegaj. Banke, katere bodo uporabljale višjo verzijo pristopa, bodo nagrajene z nižjimi zahtevami po kapitalski ustreznosti, vendar bodo morale izpolnjevati stroge pogoje. Glede na stroške in koristi uvedbe novih pristopov, naj bi večina slovenskih bank uporabljala enostavni pristop ali največ standardiziran pristop.

V finančni krizi leta 2008, pa je Basel II doživel kar nekaj kritik. Vidimo, da je kar nekaj vlad interveniralo na bančnem trgu. 19. oktobra je ING naznanil, da je prejel 10 milijard € (13 bilionov \$) velik del gotovine od Nizozemske vlade. Naslednji dan je Francoska vlada dodelila 10,5 milijard € kapitala šestim svojim bankam. 21. oktobra je postala BayernLB prva Nemška banka, katera je prosila za denar od državnega sklada. Zanimiv rezultat teh intervencij je, da težko ugotovimo, kako tvegano je sedaj čisto premoženje, ko država zavaruje sistem. Basel II si prizadeva, da je bolj občutljiv v zneskih, nagrajuje banke, katere znižujejo tveganje z nižjimi kapitalskimi zahtevami. To se sliši nesporno, ampak s povečevanjem zneska mehanizma, katerega banke imajo, so nekateri prepričani, da nižje kapitalsko razmerje preprosto ponovno zvišuje tveganje. Basel-u II so tudi očitali, da preveč pozornosti namenja odgovornosti za aktivna tveganja kreditnim institucijam in bankam. Vendar je boljši, kot njegov predhodnik, pri bančnih zunajbilančnih postavkah in njihovi izpostavljenosti. Novo ogrodje pravila je tudi zelo fleksibilno. Med njegovimi tremi glavnimi komponentami ali stebri, je eden, ki predpisuje zadovoljiv kapital, ki naj bi ščitil banko pred tveganji, katerim je izpostavljena. Kot neprijeten dogodek navajajo, dogodek na Wall Street-u, da vladni sistem ni ustvarjen, da bi ga uporabljale investicijske banke, katere imajo tržni sistem trgovalne knjige izpostavljenosti. Prvi koraki, pri prilagoditvi, so že bili narejeni pri dviganju tveganja za čisto premoženje v bančni trgovalni knjigi in izboljšanju bančne likvidnosti. Potrebno pa bo še spremeniti, prilagoditi in dopolniti predpise, saj se pojavljajo vedno nove storitev in produkti obenem pa spodbujati banke, da naj bolj razmišljajo o managementu tveganja. Prisiljevanje bank, da naj držijo visoko raven kapitala, je zelo tesno povezano s ciljem bolj natančnega ujemanja tveganj, s katerim se sooča. Ker so prisotne tudi skrbi za sistemsko tveganje pri Basel-u II, se pojavlja potreba po novi finančni arhitekturi, pravila naj se zgledujejo tudi po drugih strokah in pripravi ustrezne podatkovne baze, izobraževanju in usposabljanju kadrov, ter zagotavljanju učinkovitega nadzora in kontrole. Drugi bi spet radi videli, da bi odgovornost sistema kapitala temeljila na celotni rasti aktive, katera bi pomagala bankam oblažiti vpliv v dobrih časih. Skratka, če se želi Basel II ohraniti, bo moral hitro rasti (The Economist, 2008).

LITERATURA IN VIRI

1. Allen L. & Saunders A. (2001). *Credit risk measurement: New approaches to value at risk and other paradigms*. London: Založba.
2. Bank for International Settlements – BIS (2003a). *Basel Committee on Banking Supervision. The New Basel Capital Accord*.
3. Banka Slovenije. (2007). *Proces ocenjevanja tveganja*. Ljubljana: Založba.
4. Barle J. & Žunič A. (2000). *Prehodne matrike in vrednotenje internega bonitetnega sistema v banki*. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
5. Basel Committee on Banking Supervision (2001). *Overview of The New Basel Capital Accord*. Basel: Založba.
6. Basel Committee on Banking Supervision (2001). *The New Basel Capital Accord: An Explanatory Note*. Basel: Založba.
7. Basel Committee on Banking Supervision (2001). *The New Basel Capital Accord*. Basel: Založba.
8. Basel Committee on Banking Supervision (2001). *Working Paper on the Regulatory Treatment of Operational Risk*.
9. Basel Committee on Banking Supervision (2003). *Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk*.
10. Basel kick-off (2002). *Seminar za člane uprave banke in vodje oddelkov*. Bank Austria Creditanstalt d.d. Ljubljana.
11. Beloglavec S. & Glogovšek J. (2002). *Basel II, velikost in tržna usmerjenost banke*. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Basel 2. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
12. Committee of European Banking Supervisors – CEBS CP03 (2005). *The Application of the Supervisory Review Proces under Pillar*.
13. Janevska L. (2003). *Tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja v Baslu II*. Bančni vestnik, 34, (5).
14. Janevska L. & Rotovnik T. (2002). *Poročilo z udeležbe na seminarju v Vilnius, Litva 2. - 6. 09. 2002*. Gradivo Banke Slovenije. Ljubljana: Založba.
15. Krumberger M. (2000). *Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila*. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
16. Majič M. (2002). *Operativno tveganje: definicija, regulacija in merjenje*. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
17. Marcelo G. Cruz., Wiley John & Sons. Inc. (2002). *Modeling, measuring and hedging operational risk*.
18. Popravek zakona o Banki Slovenije (ZBS-1). (2002). *Uradni list RS*. (Št. 85/2002, 4. oktober 2002).
19. Rotovnik T. (2003). *Javna razkritja v okviru tretjega stebra novega kapitalskega sporazuma in moralni hazard*. Gradivo Banke Slovenije. Ljubljana: Založba.
20. Rubin S. (2002). *Na poti do Basla II*. Gradivo Banke Slovenije. Ljubljana: Založba.
21. Rubin S. (2002). *Standardizirani pristop k merjenju kreditnega tveganja*. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
22. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (2008). *Uradni list RS*. (Št. 102/08, 28. oktober 2008).
23. Slak L. (2005). *Obvladovanje tveganj v bančnem poslovanju po novem kapitalskem sporazumu Basel II*. Magistrsko delo. Maribor: Fakulteta za podiplomske države in evropske študije.

24. Sušnik S. (2001). *Posledice uveljavitve novega baselskega sporazuma za slovenske banke*. Zbornik 7. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije.
25. Šramel F. & Štiblar F. (2006). *Zavarovalniški dnevi 2006*. Najdeno 4. oktobra 2008 na spletnem naslovu [http://www.zav-zdruzenje.si/docs/13_dnevi/%C5%A0TIBLAR-%C5%A0ramel%20-zavarovalniaki%20dnevi%202006%20final%20\(2\).ppt](http://www.zav-zdruzenje.si/docs/13_dnevi/%C5%A0TIBLAR-%C5%A0ramel%20-zavarovalniaki%20dnevi%202006%20final%20(2).ppt)
26. Šturm K. (2002). *Interni modeli upravljanja kreditnih tveganj*. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
27. *The Economist*. Najdeno 23. oktobra 2008 na spletnem naslovu, http://www.economist.com/finance/displaystory.cfm?story_id=12480887
28. Zakon o bančništvu (ZBan). (1999). *Uradni list RS*. (Št. 7/1999, 5. februar 1999).
29. Zakon o bančništvu (ZBan-1). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 131/2006, 14. december 2006).
30. Zakon o bančništvu (ZBan-1). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 135/2006, 21. december 2006).
31. Zakon o Banki Slovenije (ZBS-1). (2002). *Uradni list RS*. (Št. 58/2002, 4. julij 2002).
32. Zakon o Banki Slovenije (ZBS-1-UPB1). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 72/2006, 11. julij 2006).
33. Zakon o dopolnitvi Zakona o bančništvu (ZBan-1). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 28/2007, 29. marec 2007).
34. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 42/2006, 19. april 2006).
35. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 60/2006, 9. junij 2006).
36. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Banki Slovenije (ZBS-1A). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 39/2006, 13. april 2006).
37. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1A). (2008). *Uradni list RS*. (Št. 10/2008, 30. januar 2008).
38. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1B). (2008). *Uradni list RS*. (Št. 68/2008, 8. julij 2008).
39. Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o bančništvu (ZBan-1A). (2008). *Uradni list RS*. (Št. 1/2008, 4. januar 2008).

PRILOGE

Priloga 1: Matrika tveganj.....	2
Priloga 2: Bančništvo Slovenije: 18 bank plus ena podružnica (Šramel & Štiblar, 2006)	3
Priloga 3: Obstoječa ureditev: solventnost in nadzor.....	4
Priloga 4: Slovar.....	7

Priloga 1: Matrika tveganj

Področja tveganj in kontrolnega okolja		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Poslovne aktivnosti	Utež poslovnih aktivnosti	Kreditno tveganje	Tržno tveganje	Obrestno tveganje	Likvidnostno tveganje	Operativno tveganje	Strateško tveganje	Tveganje ugleda	Kapitalsko tveganje	Tveganje dobičkonosnosti	Notranje kontrole	Organizacija	Upravljanje
Poslovanje s podjetji – krediti in garancije	4	<u>4</u>		1	1	2					<u>4</u>		
Poslovanje s podjetji – depoziti	1			1	<u>2</u>	2		1			<u>1</u>		
Poslovanje s podjetji – izvedeni finančni instrumenti	2	2	2			1					<u>2</u>		
Poslovanje s prebivalstvom – kreditiranje	4	<u>4</u>				2		1			<u>2</u>		
Poslovanje s prebivalstvom – varčevanje	1			1		2		2			<u>2</u>		
Poslovanje s prebivalstvom – druge storitve	1					2		2			<u>2</u>		
Zakladništvo – trgovanje	4	1	<u>4</u>	2							<u>4</u>		
Zakladništvo – upravljanje sredstev	4		1	<u>4</u>	<u>4</u>				1		<u>4</u>		
Ostalo – plačilni promet	1					<u>4</u>		1			<u>2</u>		
Ostalo – svetovanje	1					1		2			<u>1</u>		
Ostalo – skrbništvo	1					2		1			<u>1</u>		
Ostalo – lizing	2	<u>4</u>				2		2			<u>2</u>		
Ostalo – skladi	2					2		1		1	<u>1</u>		
Skupne funkcije – upravljanje	4						<u>4</u>	2	<u>4</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>4</u>
Skupne funkcije – spremljava poslovanja	4					<u>4</u>					<u>4</u>	2	
Specifična teža tveganja		40 %	10 %	10 %	5 %	15 %	5 %	5 %	5 %	5 %	50 %	20 %	30 %

Vir: Gradivo Banke Slovenije, 2007.

Priloga 2: Bančništvo Slovenije: 18 bank plus ena podružnica (Šramel & Štiblar, 2006)

Banka	Tržni delež po aktivih (konec 2003)
1. NLB	34,6 %
2. NKBM	10,8 %
3. Abanka Vipa	8,6 %
4. SKB	7,7 %
5. Banka Celje	6,4 %
6. Banka Koper	6,1 %
7. Gorenjska banka	4,9 %
8. BA CA	4,5 %
9. Krekova Banka Reiffeisen	2,5 %
10. Probanka	2,0 %
11. PBS (zdaj del NKBM)	2,0 %
12. Hypo Alpe Adria	1,7 %
13. Banka Domžale	1,5 %
14. Volksbank	1,4 %
15. Deželna banka	1,3 %
16. Koroška banka	1,3 %
17. Factor banka	1,1 %
18. Kaertner Sparkasse	0,9 %
19. Banka Zasavje	0,9 %
20. SIB (likivdirana)	0,4 %

Bančništvo:

1. Največja finančna skupina v Sloveniji je NLB (z aktivo preko 10 milijard €), ki sestoji iz banke matere plus: 3 podjetij v Sloveniji, 10 finančnih organizacij v Sloveniji in treh v tujini, 4 bank hčera v Sloveniji in 10 bank hčera in podružnic v tujini.
2. NKBM skupina: z 8 investicijskim družbami, 1 zavarovalnico in 2 bankama v skupini,
3. AbankaVipa s 4 finančnimi entitetami v skupini,
4. BACA Ljubljana: je hči centrale na Dunaju,
5. Banka Celje: ima 1 podjetje in deleže v 2 finančnih institucijah,
6. Banka Koper je večinsko v lasti italijanske banke: ima odprt pokojninski sklad,
7. Gorenjska banka: je glavni lastnik 5 finančnih in komercialnih družb in ima deleže v 15 drugih finančnih in ne-finančnih podjetjih,
8. Hypo Alpe Adria Banka Ljubljana: je v lasti avstrijske banke matere in ima v skupini 2 finančni družbi,
9. Finančna skupina Probanke, kjer banka mati kontrolira 5 drugih finančnih družb,
10. Raiffeisen Krekova banka je del koncerna Raiffeisen iz Avstrije,
11. SKB je v celoti v lasti finančnega konglomerata Societe Generale in ima podrejene 3 finančne družbe
12. Ljudska banka je banka hči avstrijske banke matere.

Priloga 3: Obstoječa ureditev: solventnost in nadzor

Tabela 1: Ureditev elementov finančnega nadzora bank, zavarovalnic in drugih finančnih institucij v Sloveniji – 1. del

Elementi finančnega nadzora	Zavarovalnice	Banke	DFI
Kapital (K)			
Sestava	TK+DK-OP	TK+DK-OP	TK+DK-OP
Kapitalska ustreznost	minimalni K	8 %	8 % (BPD)
	zajamčeni K		osnovni K (DZU)
Kritje nepričakovanih izgub	K	K	K
	ZTR		
Kritje pričakovanih izgub	ZTR	rezervacije	Rezervacije
Kapitalske zahteve za tveganja	zavarovalno	kreditno+tržna+valutno	tržna+valutno+storitve (BPD)
Ukrep uprave za zagotovitev minimalnega K	Da	Da	Da (BPD)
Izpostavljenost			
Meja izpostavljenosti	% ZTR	% K	% K (BDP) % sredstev IS
Prekoračitev obvestiti nadzornika	Da	Da	Da
Omejevanje naložb	Da (kritno premoženje in kritni sklad)	Da (naložbe v kapitalske deleže in nepremičnine)	Da (BPD – naložbe sredstev stranke)
Rezervacije			
Splošne		Da	Da
Posebne		Da	Da
Zavarovalno-tehnične (ZTR)	Da		
Likvidnost			
Količnik = 1	Da	Da	Da
Ukrep nadzornika za zagotavljanje kapitalske ustreznosti in likvidnosti	- Prepoved izplačila dobička - Ukrep uprave	- Prepoved izplačila dobička - Ukrep uprave	- Prepoved izplačila dobička - Ukrep uprave - Začasna prepoved opravljanja storitev

Vir: Šramel & Štiblar, Zavarovalniški dnevi, 2006.

Prvi steber – kapitalska ustreznost

BIS II in Solventnost II dosledno uvajata tveganju prilagojen izračun minimalnega zahtevanega kapitala – Risk Based Capital (Šramel & Štiblar, 2006).

Tabela 2: Primerjava vsebine prvih stebrov

Vsebina Prvega stebra	Solventnost II	Basel II
Kvantitativna pravila	Da	Da
Kapitalske zahteve	minimalni kapital / solventnostni kapital	kapital / tehtana tvegana aktiva
Vrste tveganj	zavarovalno, kreditno, tržno, operativno	kreditno, tržno, operativno
Standardiziran pristop za izračun kapitalskih zahtev	Da	Da
	formula (minimalna kapitalska zahteva)	tehtanje izpostavljenosti z utežmi (uteži 0 %, 20 %, 50 %, 100 %, 150 %) po zunanjih ocenah ocenjevalnih agencij
	standardizirano ali interno ocenjevanje tveganj (ciljna kapitalska zahteva)	
Pogoji za primernost in postopek potrditve ocenjevalne agencije	verjetno	Da
Uporaba internih modelov upravljanja in ocenjevanja tveganj	Da (le za ciljno kapitalsko zahtevo)	Da
Dovoljenje nadzornega organa za uporabo internih modelov za izračun kapitalskih zahtev	Da (izpolnjevanje vrste standardov)	Da (izpolnjevanje vrste standardov)
Priznanje zavarovanja tveganja	Da	Da (izpolnjeni pogoji)
Kombinacija standardiziranih in internih pristopov	Da	Da
Zavarovalno-tehnične rezervacije	Da	/
Omejevanje naložb	Da	/
Individualni in konsolidirani nadzor	Da	Da

Vir: Šramel & Štiblar, Zavarovalniški dnevi, 2006.

Drugi steber: nadzorni pregled

Tabela 3: Primerjava vsebine drugih stebrov novih pravil

	Solventnost II	Basel II
Kvalitativna pravila	Da	Da
Preostala tveganja	Da	Da
Zahteva poslovanja nad minimalno kapitalsko ustreznostjo	Da	Da
Nadzornik lahko zviša količnik kapitalske ustreznosti	Da	Da
Nadzor kapitalske ustreznosti glede na izpostavljenost vsem tveganjem	Da	Da
Nadzor sistemov upravljanja s tveganji	Da	Da
Nadzor sistemov ocenjevanja tveganj	Da	Da
Nadzor notranje kontrole	Da	Da
Namen izboljšanja kulture upravljanja	Da	Da
Ocena izpolnjevanja različnih zahtev	Da	Da
Zgodnje ukrepanje nadzornega organa	Da	Da
Diskrecija nadzornega organa pri izbiri ukrepa nadzora	verjetno	Da
Transparentnost regulatornega nadzora	Da	Da

Vir: Šramel & Štiblar, Zavarovalniški dnevi, 2006.

Tretji steber: Tržna disciplina

Tabela 4: Primerjava vsebine tretjih stebrov novih pravil

	Basel II	Solventnost II
Predmet razkritij	struktura kapitala	podobno zahtevam Basla II
	kapitalska ustreznost	
	izpostavljenost tveganjem	
Koncept relevantnosti za uporabnika	Da	verjetno
Pogostnost razkritij	polletno/četrletno	podobno zahtevam Basla II
Zaupnost in konkurenčnost	Da	verjetno
Ukrepi nadzornika	zahteva po razkritju	podobno zahtevam Basla II
Razkritja pogoj za uporabo določenih instrumentov	Da	verjetno

Vir: Šramel & Štiblar, Zavarovalniški dnevi, 2006.

Dinamika priprave projektov Solventnost II in BIS II v EU zahteva aktivnost takoj (Šramel & Štiblar, 2006):

- celovito (re)organiziranje upravljanja s tveganji;
- eksplicitno upoštevanje posameznih vrst tveganj pri določanju rezervacij kot tudi pri izračunavanju kapitalskih zahtev;
- pripravo celovite podatkovne osnove poslovanja zavarovalnic in bank, ki jo bodo dajale na vpogled nadzornikom;
- zaradi zahteve po javnem razkritju poslovanja povečanje in izboljšanje obsega in kakovosti priprave poročil bank in zavarovalnic o poslovanju za javnost, ki bodo obširnejša in pogostejša, kot je to bilo doslej.

Priloga 4: Slovar

Advanced approach	napredni pristop
Advanced Measurement Approach	napredni pristop
Agency services and custody	agentske storitve
Asset management	upravljanje s sredstvi
Banking book	bančna knjiga
Basic Indicator Approach	enostaven pristop
Basis risk	tveganje, da se obrestna mera instrumenta ne bo gibala v skladu s splošno ravniyo obrestnih mer z enako ali podobno zapadlostjo
BIS	Banka za mednarodne poravnave
Capital accord	kapitalski sporazum
Collateral haircuts	zavarovanje
Collateral	zavarovanja
Commercial bankin	komercialno bančništvo
Comprehensive approach	zahtevnejši pristop
Corporate finance	podjetniško financiranje
Credit derivatives	kreditni derivativi
Credit Risk Mitigation Techniques	CRM tehnike
Current ratio	tekoči koeficient
Earnings simulations	model, s katerim banka oceni spremembe v dohodkovnih in stroškovnih postavkah zaradi spremembe obrestnih mer in iz tega učinek na dobiček
ECB	Evropske centralne banke
Economic value of equity	model, s katerim banka oceni spremembe v vrednostih sredstve in obveznosti zaradi spremembe obrestnih mer, in iz tega učinek na bilančno vrednost banke
Exposure at Default	izpostavljenost ob neplačilu
Exposure haircuts	osnovna izpostavljenost
Financial collateral	finančna zavarovanja
Financial derivatives	izvedeni finančni instrumenti
Foundation approach	osnovni pristop
FX haircuts	valutna neusklajenost med osnovno izpostavljenostjo in zavarovanjem
Gap analysis	relativno enostaven model za merjenje t. i. mismatch risk-a, primerja aktivno in pasivno stran bilance, ki ima zapadlost oz. novo določitev obrestne mere v določenem časovnem obdobju in ugotavlja časovno neusklajenost med obema.
Granularity	izpostavljenosti do dolžnikov oz. skupine povezanih dolžnikov
Gross income	bruto dohodek
Guarantees	garancije
Haircuts	omogočajo upoštevanje razlike med vrednostjo izpostavljenosti in vrednostjo zavarovanja, ki nastane med časom, ko bi stranka morala poravnati svojo obveznost, vendar tega ne stori, in časom, ko banki uspe unovčiti zavarovanje
IMP	Mednarodni denarni sklad

Internal Measurement Approach	pristop z internim merjenjem
Loss Distribution Approach	pristop s statistično porazdelitvijo izgube
Loss Given Default	verjetna izguba v primeru neplačila
Market discipline	tržna disciplina
Maturity mismatch	zavarovanje mora biti dano do zapadlosti obveznosti
Maturity	zapadlost
Minimum capital requirements	minimalne kapitalske zahteve
Mismatch risk	tveganje časovne neusklajenosti spremembe obrestne mere na aktivni in pasivni strani bilance
Off-site	analiza bančnega poslovanja s sistematično in stalno spremljavo poslovanja bank prek poročil ter drugih informacij v Banki Slovenije
On-balance sheet netting	bilančno pobotanje
On-site	pregledi poslovanja v bankah
Option risk	tveganje, da se bodo imetniki opcij zaradi spremembe obrestne mere odločili za izvršitev opcije
Payment and settlement	plačilni instrumenti
Physical collateral	materialna zavarovanja
POT	proces ocenjevanja tveganj
Probability of Default	verjetnost neplačila
Public Sector Enterprises	pravne osebe javnega sektorja
Quick ratio	hitri, pospešeni koeficient
Retail banking	poslovanje s prebivalstvom
Retail brokereeage	posredovanje pri kupoprodaji VP za prebivalstvo
Risk-adjusted assets	tvegana aktiva
ROA (return on assets)	donosnost sredstev
ROE (return on equity)	donosnost kapitala
Roll-off risk	spremljava in kontrola tveganja, ki nastane zaradi krajše zapadlosti obveznosti nasprotne stranke od zapadlosti terjatve do te stranke
Scorecard Approach	točkovalni pristop
Simple approach	preprostejši pristop
Supervisory review	regulatorni nadzor
The Standardised approach	standardiziran pristop
Trading and sales	posli trgovanja
Trading book	trgovalna knjiga
Yield curve risk	tveganje spremembe nagiba krivulje donosnosti